

Program prac konserwatorskich na potrzeby remontu elewacji, renowacji stolarki drzwiowej i metalowych balustrad Pałacyku w m. Rzeczyca Mała, 76 – 010 Polanów, dz. nr 331/14 obr. Rzeczyca Wielka, gmina Polanów.

Opracował:

mgr Waldemar Tomaszewski – konserwator dzieł sztuki,

nr dyplomu (UMK – Toruń): 1400/122805/2008

Koszalin – lipiec 2020 r.

OPRACOWANIE JEST CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM.

Przedmiot opracowania:

Badania konserwatorskie oraz program prac konserwatorskich wykonano na potrzeby remontu elewacji, renowacji stolarki drzwiowej i metalowych balustrad.

Opracowanie jest konserwatorskim uzupełnieniem względem każdej dokumentacji projektowej, która będzie zawierać propozycje rozwiązań remontowych oraz estetyzacji wyżej wymienionych elementów składowych budynku. Opracowanie wskazuje rozwiązania kolorystyczne, formalne oraz technologiczne – właściwe postępowaniu konserwatorskiemu.

Podstawa opracowania:

Badania konserwatorskie oraz program prac konserwatorskich, wykonano stosując się do zaleceń konserwatorskich zawartych w treści pisma WUOZ – Delegatura Koszalin, wydanych pismem znak: ZN.K.5183.157.2019.KB z dnia 13 września 2019 r.

Pozwolenie na prowadzenie badań konserwatorskich uzyskano od WUOZ – Delegatura Koszalin **DECYZJA nr 469.2020.K**, wydaną pismem znak: ZN.K.5142.16.2020.KB z dnia 19 czerwca 2020 r.

Zakres opracowania:

- opracowanie opisowe i fotograficzne,
- badania konserwatorskie, ich wyniki oraz program prac konserwatorskich na potrzeby remontu elewacji, renowacji stolarki drzwiowej i metalowych balustrad.

Autor opracowania: mgr Waldemar Tomaszewski, konserwator rzeźby kamiennej i detali architektonicznych, nr dyplomu (UMK – Toruń): 1400/122805/2008.

Adres: Rzeczyca Mała, 76-010 Polanów, dz. nr 331/14 obr. Rzeczyca Wielka, gmina Polanów.

Data budowy: pierwsza ćwierć XX wieku.

Nr rejestru zabytków: Pałacik jest położony na obszarze parku wpisanego do rejestru zabytków pod nr 1129 decyzją z dnia 11.10.1980 r. Tym samym obiekt podlega ochronie konserwatorskiej oraz procedurom urzędowym, które jej dotyczą.

Inwestor: Nadleśnictwo Polanów, ul. Klonowa 12, 76-010 Polanów.

Pełnomocnik Inwestora: Przedsiębiorstwo Budowlano – Inwestycyjne NAOS, inż. Bogusław Drożdż, ul. B. Chrobrego 24, 78-320 Połczyn Zdrój.

Zamawiający opracowanie: Przedsiębiorstwo Budowlano – Inwestycyjne NAOS, inż. Bogusław Drożdż, ul. B. Chrobrego 24, 78-320 Połczyn Zdrój.

SPIS TREŚCI:

1) Informacje potwierdzające wartość zabytkową obiektu	s.: 3 – 7,
2) Opracowania zawierające treści dotyczące obiektu	s.: 8 – 25,
3) Inne źródła informacji na temat obiektu	s.: 26 – 32,
4) Opis obiektu	s.: 33,
5) Stan zachowania i przyczyny zniszczeń	s.: 34 – 35,
6) Dokumentacja fotograficzna stanu zachowania	s.: 36 – 74,
7) Ogólne zalecenia konserwatorskie.....	s.: 75,
8) Wyniki badań konserwatorskich	s.: 76 – 103,
9) Wnioski z badań konserwatorskich (zestawienie)	s.: 104 – 108,
10) Autorskie zalecenia konserwatorskie	s.: 109 – 112,
11) Program prac konserwatorskich	s.: 113 – 119,
12) Aneks	s.: 120.

1. INFORMACJE POTWIERDZAJĄCE WARTOŚĆ ZABYTKOWĄ OBIEKTU:

W treści zaleceń konserwatorskich, wydanych przez WUOZ – Delegatura w Koszalinie pismem znak: ZN.K.5183.157.2019.KB z dnia 13 września 2019 r., odczytujemy następująco (cytuję):

„(...)

1. Pałacyk w miejscowości Rzeczyca Mała, gm. Polanów, jest położony na obszarze Parku założonego na początku XX w. w stylu naturalistycznym, wpisanego do rejestru zabytków pod numerem 1129 decyzją z dnia 11.10.1980 r. Zgodnie z art. 36 ust. 1 Ustawy z dnia 23. 07. 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 2067 ze zm.) oraz art. 39 ust. 1 Ustawy z dnia 07.07.1974. Prawo budowlane (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1186), prowadzenie robót budowlanych przy zabytku i na obszarze zabytku wpisanego do rejestru zabytków, wymaga uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków w formie decyzji administracyjnej. (...)
2. Pałacyk w Rzeczycy Małej został wzniesiony w 1 ćwierci XX w., jako budynek parterowy, na wysokim podpiwniczeniu i cokole z przełamanych, opracowanych kamieni polnych i bloków kamiennych, murowanych z cegły, otynkowany, nakryty dachem łamanym dwuspadowym z naczółkami, pokryty dachówką ceramiczną karpiówką. Część środkowa elewacji frontowej dwukondygnacyjna zwieńczona trójkątnym szczytem, nakryta dachem dwuspadowym, trójosiowa, z wejściem w przyziemiu poprzedzonym schodami lustrzanymi i balkonem na osi głównej, z zachowanymi oryginalnymi balustradami. Elewacja od strony ogrodu z dwukondygnacyjnym ryzalitem zwieńczonym trójkątnym szczytem oraz werandą na wysokim kamiennym cokole, zwieńczonym tarasem. Dekorację elewacji stanowią kamienny cokół oraz tynkowane gzymsy, narożne boniowania i opaski okienne. Pomimo prac wykonanych w latach 70-tych XX w., (wymiana pokrycia dachu na blacho dachówkę, malowanie elewacji) oraz współcześnie (przebudowa wnętrz), pałacyk zachował swoją historyczną formę zewnętrzną i znajduje się w dość dobrym stanie zachowania. (...)

Ponadto budynek Pałacyku w Rzeczycy Małej widnieje w gminnej ewidencji zabytków Gminy Polanów. Kopię karty gminnej ewidencji zabytków (park) oraz kopię karty adresowej zabytku nieruchomego (pałacyk), pozyskaną z zasobów GEZ – Polanów zamieszczono poniżej. Obie karty pozyskano z zasobów GEZ – Polanów pocztą elektroniczną: um@polanow.eu

(Patrz dalej)

KARTA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

27/848

1. OBIEKT park		5. MIEJSCOWOŚĆ Rzeczyca Mała	
2. OBECNA FUNKCJA park	3. MATERIAŁ nie dotyczy	6. GMINA Polanów	
4. DATOWANIE pocz. XX wieku		7. POWIAT koszaliński	
21. FOTOGRAFIA		8. WOJEWÓDZTWO zachodniopomorskie	
		9. KOD POCZTOWY 76-010	
		10. ADRES	
		11. LOKALIZACJA w otoczeniu lasów, wśród pól uprawnych, w rozwidleniu dróg Polanów-Przytoczko-Miastko	
		12. LOKALIZACJA ARCHEOLOGICZNA Nr obszaru AZP Nr stanowiska na obszarze AZP Nr stanowiska w miejscowości	
		13. NUMER EWIDENCYJNY DZIAŁKI 331/14	
		14. WŁASNOŚĆ państwowa	
		15. RODZAJ UŻYTKOWANIA rekreacja i turystyka	
		16. INFORMACJA O OCHRONIE Nr i data wpisu do rejestru zabytków nr rej. 1129 z dn. 11.10.1980 r. Zapis w planie zagospodarowania przestrzennego brak	
		Inne	
		18. RODZAJE ZAGROŻEN	
17. STAN ZACHOWANIA dobry	19. WPISUJĄCY DANE aleksandra	20. DATA WYKONANIA EWIDENCJI 2009-02-09	

22. UWAGI

Analiza historyczna: Park został założony na początku XX wieku. Powstał przy pałacyku myśliwskim. Park zachował swój pierwotny charakter i istnieje w swoich granicach. Drzewostan parkowy nie uległ zasadniczym zmianom. Przypuszcza się, że obiekt nie posiadał dróg parkowych, a spacer odbywał się po trawnikach.
/1979 r./

Wykaz zabytków nieruchomych z terenu gm. Polanów ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków

GEZ 126/200		KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość RZECZYCA MAŁA
1. Nazwa PAŁACYK		2. Czas powstania Początek XX w.		4. Adres RZECZYCA MAŁA 76-010 POLANÓW
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				
				
5. Przynależność administracyjna Województwo Zachodniopomorskie Powiat koszaliński Gmina Polanów				6. Formy ochrony Nadzór konserwatora zabytków
7. Opracowania karty adresowej (autor, data i podpis) Bodo Kazimierz 10.05.2010r.				

Wykaz zabytków nieruchomych z terenu gm. Polanów ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków

GEZ 127/200		KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIEMUCHOME		3. Miejscowość RZECZYCA MAŁA
1. Nazwa ZESPÓŁ FOLWARCZNY		2. Czas powstania		4. Adres RZECZYCA MAŁA 1 76-010 POLANÓW
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				5. Przynależność administracyjna Województwo Zachodniopomorskie Powiat koszaliński Gmina Polanów
				6. Formy ochrony Nadzór konserwatora zabytków
				7. Opracowania karty adresowej (autor, data i podpis) Bodo Kazimierz 10.05.2010r.

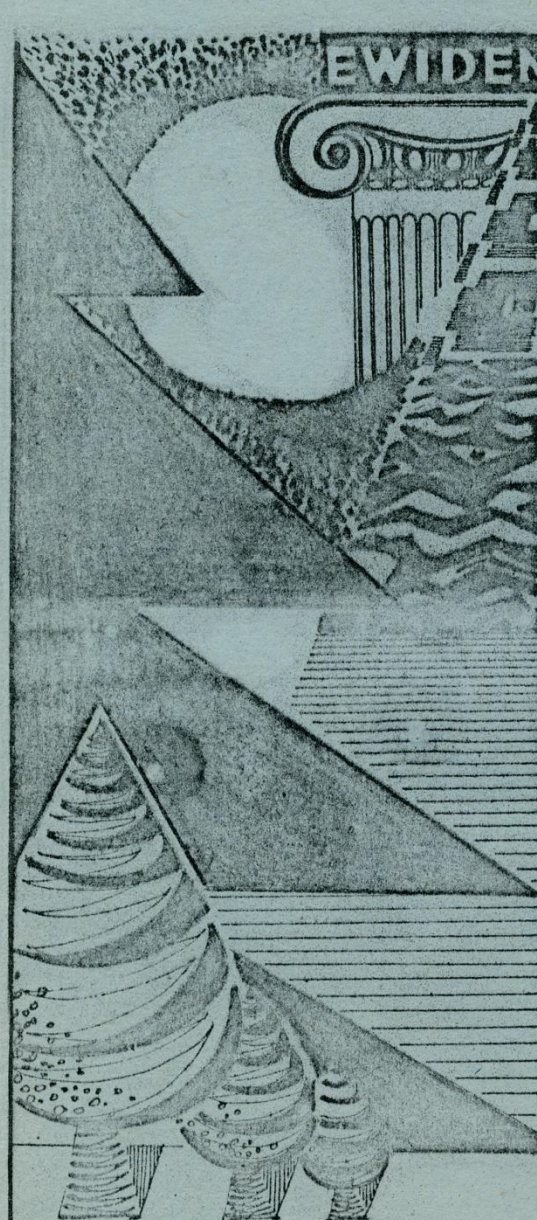
2. OPRACOWANIA ZAWIERAJĄCE TREŚCI DOTYCZĄCE OBIEKTU:

W 1979 roku Zakład Ewidencjonowania Parków Zabytkowych - inż. Wojciech Wierzchowiecki 75 – 574 Koszalin, ul. Szymanowskiego 30a/3, wykonał opracowanie pt.: *„Ewidencja Parku. Miejscowość: Rzeczyca Mała. Gmina: Polanów. Województwo: Koszalińskie.”*

Opracowanie zostało udostępnione w wersji cyfrowej z zasobów archiwalnych WUOZ – Delegatura w Koszalinie. Kopię tego opracowania zamieszczono poniżej:

(patrz dalej)

13.

EWIDENCJA PARKU

RZECZYCA MAŁA

MIĘDZECOWOŚĆ

POLANÓW

GAJNA

KOSZALIN

WOJEWÓDZKO

ZAKŁAD
Ewidencjonowania Parków Zabytkowych
inż. Wojciech Wierchowielec
75-574 KOSZALIN
ul. Szymanowskiego 30a/3 tel. 273-82

TOM () ILOŚĆ EGZ. ()

URZĄD WOJEWÓDZKI
75-950 w KOSZALINIE
WYDZIAŁ KULTURY I SZTUKI
Wojewódzki Konserwator Zabytków

Nr inw. 2647

KATALOG PARKÓW WOJ. KOSZALIŃSKIE

gmina POLANÓW tom 2

RODZAJ DOKUMENTACJI: EWIDENCJA PARKU
w RZECZYCY NARZĘDZ

AUTOR OPRACOWANIA: **Wojciech Wierschowiecki**

Wierschowiecki

KONSULTANCI :

1. mgr Lubomira Madejska
2. _____

ZLECENIODAWCA: Urząd Wojewódzki w Koszalinie
Wydział Kultury i Sztuki
Wojewódzki Konserwator Zabytków

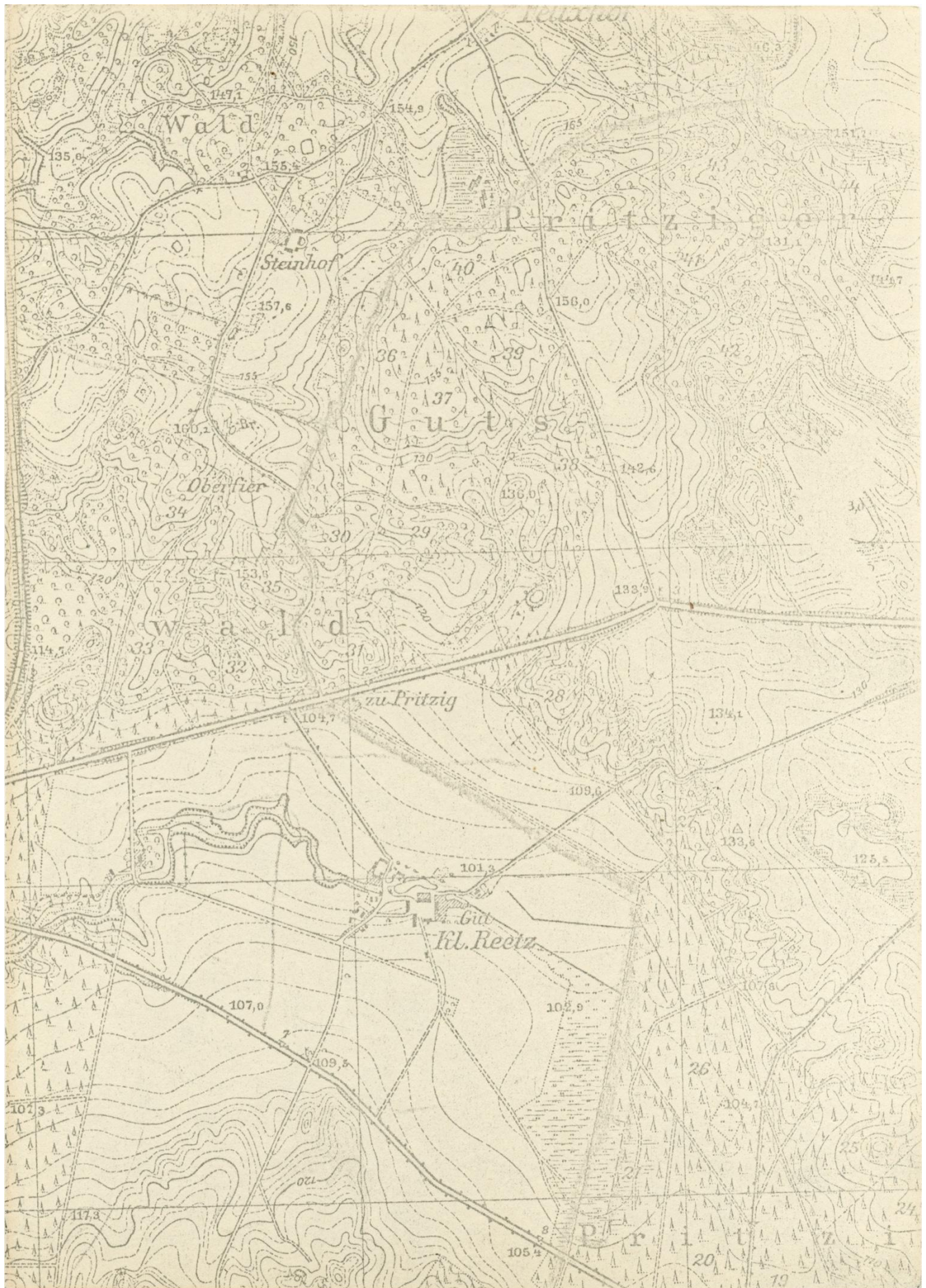
ROK OPRACOWANIA **1979**

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA
NINIEJSZEGO OPRACOWANIA

URZĄD WOJEWÓDZKI
75-950 w KOSZALINIE
WYDZIAŁ KULTURY I SZTUKI
Wojewódzki Konserwator Zabytków

Nr inw. 2647

M E T R Y C Z K A P A R K U - O G R O D U				
1. Adres:	Miejscowość /dzielnica, ulica, nr posesji/ RZECZYCA WAZA /przy dawn. Nadl. Klein Reetz/ POLANOW		Gmina KOSZALINSKIE	Województwo
2. Nazwa parku:	Aktualna Dawna			
3. Rodzaj parku i stan jego zachowania	Park przy pałacyku. Dawny układ przestrzenny - czytelny. Szczegóły zatarte, wyposażenie brak. Stan techniczny drzew - dobry.			
4. Czas powstania i najważniejsze fazy przekształceń	Prawdopodobnie początek XX w., styl naturalistyczny			Autor: nieznany
5. Powierzchnia parku	Ogółem ha ca 1,7	w tym wód w ha	5a Istniejące budynki pałacyk	0 wartościach zabytkowych
6. Nr i data rejestracji parku-ogrodu	6a Opinia Komisji Konserwat. Inne			
7. Użytkownicy parku	przedsiębiorstwo "Las" Koszalin /hotel dla myśliwych/			
8. Istniejące dokumentacje /data i autor/	1/ Pomiar sytuacji no-wysokosciowy: brak		2/ Inwentaryzacja zieleni: brak	
	3/ Studium historyczne: brak		4/ Założenia techniczno-ekonomiczne: brak	
	5/ Dokumentacje branżowe, techniczne i ekspertyzy: brak			
9. Przeprowadzone remonty	Budynków w remoncie	Parku nie przeprowadzano		Metodyą sporządził: W. Wierzbowski Data: ozerniec 1979 r

I. KROTKA ANALIZA HISTORYCZNA

I.1. Ewolucja układu przestrzennego

Park w Rzeczycu Małej został prawdopodobnie założony z początkiem naszego stulecia, przy pałacyku, w którym według nie w pełni sprawdzonej informacji, mieścił się dawniej zarząd lasów. Do kogo należał budynek i otoczenie parkowe, względnie do jakiego resortu, nie ustalono.

Nie stwierdzono żadnych przekształceń parku, ani nawarstwień stylowych.

I.2. Dawne plany

Do niniejszej dokumentacji ewidencyjnej załącza się powiększenie kserograficzne z poniemieckiej mapy obrębowej w skali 1:25 000 z 1932 r. /Bestischblatt nr 528 obręb Pollnow/, na której park nie figuruje.

I.3. Źródła do dziejów parku

Przy wykonywaniu niniejszej dokumentacji ewidencyjnej, korzystano z następującej dostępnej bibliografii:

I.3.1. Pozycje przestudiowane /bez informacji/

- Der Kreis Rummelsburg. Szczecin 1938.
- Dzieje Ziemi Miasteczkiej /praca zbiorowa pod redakcją H. Rybickiego/. Poznań 1971.
- Handbuch des Grundbesitzes im Deutschen Reiche /Provinz Pommern/. Berlin 1910.
- Niekammer s Landwirtschaftliche Güter-Adresbücher /Pommern/. Leipzig 1922.
- Niekammer s Landwirtschaftliche Güter-Adresbücher /Pommern/. Leipzig 1928.

- Niekanmer s Landwirtschaftliche Güter-Adresbücher /Pommern/. Leipzig 1939.
 - Roczniki Koszalińskie 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979.
- Informacji ustnych na temat historii parku w Rzeczycy Małej, nie uzyskano.

II. CHARAKTERYSTYKA STANU ISTNIEJĄCEGO

II.1. Układ przestrzenny

Park w Rzeczycy Małej /prawy dawny Nadleśnictwie/ o powierzchni około 2,0 ha położony jest w otoczeniu lasów, wśród pól uprawnych w rozwidleniu dróg Polanów-Przytocko, Polanów-Miastko. Na terenie parku znajduje się pałacyk, a obok niego budynek gospodarczy. Przed pałacem od strony zachodniej znajduje się nieumocniony podjazd, łączący się z drogą polną skomunikowaną z obiektem w drogami. Podjazd osłonięty jest od zachodu szpalerem świerkowym. Przed elewacją parkową pałacyku istnieje porośnięta trawą polana o nieregularnym kształcie, obramiona starodrzewiem, poza pasmem starodrzewia wzdłuż parku rozciąga się z północy ku południu niecka w kształcie rogala, porośnięta trawą i roślinnością bagienną - niegdyś zapewne staw parkowy. Od strony południowej i wschodniej teren parku zamyka wyniesienie ze stokiem opadającym w kierunku wewnątrz parku. Od zachodu dodatkowo granicę parku podkreśla szpaler świerkowy. Zabudowania, obecnie remontowane będą przeznaczone na zespół hotelowy dla myśliwych zagranicznych. Obszar parku jest ogrodzony siatką na słupkach metalowych.

II.2. Skrócona inwentaryzacja roślin

W parku rośnie około 500 szt drzew w wieku ca 80 lat.

W zbiorze dendrologicznym, swój orientacyjny udział mają następujące gatunki:

- dąb szypułkowy / <i>Quercus robur</i> /	ca 40 %
- brzoza gruczołkowata / <i>Betula verrucosa</i> /	ca 30 %
- topola kanadyjska / <i>Populus canadensis</i> /	ca 5 %
- olsza czarna / <i>Alnus glutinosa</i> /	ca 5 %
- świerk pospolity / <i>Picea excelsa</i> /	ca 10 %
- sosna pospolita / <i>Pinus silvestris</i> /	ca 10 %

Z drzew dominujących, na uwagę zasługują /oznaczone na planszy od Nr 1 do Nr 5/

Nr 1 - 2 lipy drobnolistne /*Tilia cordata*/

Nr 2 - 3 brzozy gruczołkowate

Nr 3 - dąb szypułkowy

Nr 4 - 3 sosny pospolite

Nr 5 - szpalery świerków

W podszycie, oprócz samosiewów, występują: leszczyna, jaśminowiec, barwinek i paproć. Stan techniczny zespołu roślinnego jest dobry.

II.3. Analiza stopnia zachowania układu zabytkowego

Park zachował swój pierwotny charakter jakby naturalnego zespołu roślinnego. Wydaje się, że obiekt ten nigdy nie posiadał dróg parkowych, a spacer odbywał się po trawnikach. Teren osuszonego stawu wpłynął jednak na znaczne zmniejszenie wartości plastycznej i krajobrazowej tego zespołu.

Park obecnie znajduje się w swoich pierwotnych granicach. Na obszarze parku, po drugiej wojnie światowej, nie zburzono, ani nie wzniesiono żadnych obiektów kubaturowych. Wydaje się, że drzewostan parku nie uległ zasadniczemu zmniejszeniu.

II.4. Rola obiektu w krajobrazie

a/ zurbanizowanym

Nie ma znaczenia.

b/ naturalnym

Zieleń wysoka parku, jest podstawowym elementem plastycznym i topograficznym dla miejscowości, dobrze harmonizuje z otaczającym krajobrazem leśno-polnym.

III. WNIOSKI DOTYCZĄCE

III.1. Granicy ochrony konserwatorskiej

a/ ochrony układu parku

Nie ustala się z uwagi na brak cech stylowych.

b/ ochrony ekologicznej

Wzdłuż granic parku ustala się pas szer. 50 m. W obszarze tym, łącznie z obszarem parku należy zaniechać wycinania drzew, budowania i instalowania obiektów i urządzeń na- i podziemnych, zanieczyszczających glebę i atmosferę oraz mających wpływ na zmianę istniejących stosunków wodnych.

c/ ochrony kompozycji widokowej

Nie ustala się.

III.2. Zmiany dotychczasowego sposobu użytkowania

Drzewostan parkowy należy poddać fachowym zabiegom sanitarnym. Należy z uwagi na podniesienie walorów plastycznych zespołu, zastanowić się nad zrekonstruowaniem stawu z uprzednią analizą skutków wynikłych z tego zmian, w układzie stosunków wodnych.

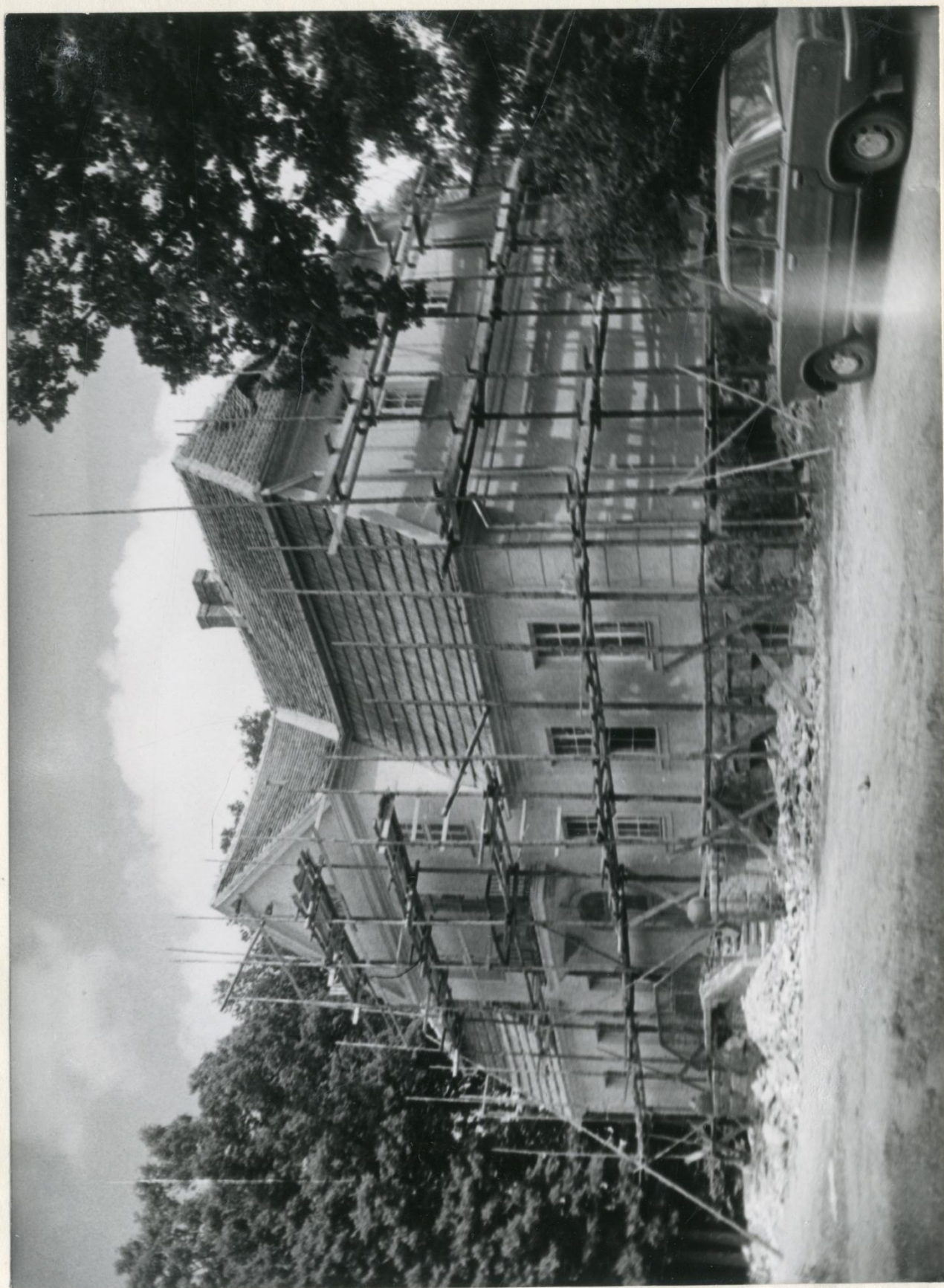
III.3. Zakresu renowacji

Bez wniosków.

UWAGA:

Park w Rzeczycy Łącej nie spełnia warunków,
aby wpisać go do rejestru zabytków.

Opracował: W. WIERZCHOWIECKI
czerwiec, 1979 r.

FOT NR 1. RZECZYCA MAZA - park

Pałac w renoncie - elewacja zachodnia

FOT NR 2. RZECZYCA MAŁA - park

Pałacy - elewacja wschodnia

FOT NR 3. RZECZYCA WALA - park

Dolina dawnego stawu

FOT NR 4. RZĘCZYCA MAŁA - park

Dolina dawnego stawu

POT NR 5. RZECZYCA MAJA - park

Dolina dawnego stawu

FOT NR 6. RZECZYCA WALA - park

Starodrzew

W 1988 roku PP Pracownie Konserwacji Zabytków (PKZ) - Oddział w Szczecinie, wydało nakładem Pracowni Dokumentacji Naukowo – Historycznej opracowanie pt.: *„Katalog XIX – wiecznych dworów i pałaców woj. Koszlińskiego. GMINA POLANÓW”*. Opracowanie, pomiary i rysunki: mgr Maria Kępińska. Fotografie: Grzegorz Solecki. Szczecin 1988 r.

Katalog został wykonany na zlecenie Urzędu Wojewódzkiego – Wydziału Kultury i Sztuki Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Koszalinie.

Katalog ma formę maszynopisu.

Udostępniono z zasobów archiwalnych WUOZ – Delegatura w Koszalinie.

Na str. 24 odnajdujemy treść dotyczącą Rzeczy Małej /Klein Reetz/, a mianowicie (cytuję):

„ (...) Mała osada położona w odległości 8 km na wschód od Polanowa, pomiędzy Rzeczą Wielką a Przytockiem. Dawny folwark majątku w Przytocku /Pritzig, obecnie woj.słupskie/, założony przed poł. XVIII w. Własność rodziny von Kamecke. W ciągu XIX w. wyodrębniony jako samodzielny majątek, nadal pozostający w rękach von Kameckow. W roku 1928 jako właściciel Rzeczy Małej figuruje Botho Schroder. Po II wojnie światowej majątek upaństwowiono.

Założenie folwarczne tworzą budynki gospodarcze i czworaki, usytuowane wzdłuż boków podwórza o nieregularnym kształcie. W odległości ok. 1 km na północny-zachód od folwarku znajduje się leśniczówka, otoczona małym naturalistycznym parkiem. (...)”.

W 2014 r. powstało opracowanie pt.: „*Inwentaryzacja budowlana. Obiekt: Budynek leśniczówki łowieckiej. Lokalizacja: dz. nr 331/14 obr. Rzeczyca Wielka, gm. Polanów, Inwestor: Nadleśnictwo Polanów, ul. Żwirowa 12 a. Autorem opracowania jest mgr inż. Piotr Ciechanowski. Koszalin, luty 2014 r.*

Nadleśnictwo Polanów udostępniło to opracowanie ze swoich zasobów archiwalnych. Opracowanie zeskanował i przesłał drogą elektroniczną p. Krystian Cyrson – pracownik Nadleśnictwa.

Opracowanie ma następujący zakres:

- A. Opis techniczny,
- B. Część rysunkową,
- C. Dokumentację fotograficzną.

W punkcie A. OPIS TECHNICZNY, pkt 3. *Charakterystyka ogólna budynku*, odnajdujemy następujący opis, a mianowicie (cytuję):

„ (...) Inwentaryzowany obiekt to budynek użytkowy, wolnostojący, podpiwniczony z trzema użytkowymi kondygnacjami nadziemnymi. Budynek wykorzystywany głównie, jako obiekt hotelowy. Poza funkcją hotelarską w budynku można wyodrębnić funkcję edukacyjną. Na ostatniej kondygnacji (poddasze) znajduje się mieszkanie zarządcy budynku (leśniczy ds. łowieckich). Budynek przekryty dachem mansardowym. Wykończenie połaci dachowej wykonane z blachodachówki. W dachu można wyodrębnić dwie duże lukarny (po jednej z każdej ze stron obiektu). Stolarkę okienną stanowią okna drewniane w kolorze brązowym z szybami zespolonymi. Stolarka drzwiowa (wewnętrzna i zewnętrzna) wykonana jest z litego drewna (poza lokalem mieszkalnym).

Natomiast w punkcie 4 *Układ konstrukcyjny*, odnajdujemy następujący opis, a mianowicie (cytuję): „Budynek jest wykonany częściowo w technologii tradycyjnej murowanej (ściany zewnętrzne). Ściany wewnętrzne (nośne i działowe) wykonane ze słupów drewnianych (przestrzeń między nimi wypełniona cegłą na zaprawie wapiennej). Stropy w całym budynku są drewniane oparte na ścianach zewnętrznych i wewnętrznych nośnych. Układ stropów mieszany. Budynek posadowiony jest na kamiennych ławach (ścianach fundamentowych). więźba dachowa w konstrukcji płatwiowo-kleszczowej”.

3. INNE ŹRÓDŁA INFORMACJI NA TEMAT OBIEKTU:

W maju 2020 r. przeprowadzono wywiad z Leśniczym do spraw łowieckich – Panem Maciejem Kołodziejczykiem, który mieszka i pracuje w budynku od 1993 roku.

Podczas wywiadu uzyskano następujące informacje:

- Po II Wojnie Światowej pałacyk był siedzibą leśniczówki Nadleśnictwa Przytocko. Na dolnej kondygnacji budynku znajdowały się biura. Na górnych kondygnacjach znajdowały się mieszkania pracownicze.
- Z informacji ustnej, uzyskanej od Pani Chlebosz – żony byłego Nadleśniczego – która mieszkała w budynku w latach 50 – tych, dowiedziano się że wszystkie gzymsy, boniowania i opaski okienne były tonalnie jaśniejsze od płaskich powierzchni ścian. Ściany były tonalnie ciemniejsze w stosunku do detali architektonicznych.
- Przez pewien okres czasu budynek był tzw.: Kwaterą Myśliwską przedsiębiorstwa „LAS”.
- W 1991 roku Nadleśnictwo Polanów przejęło budynek od przedsiębiorstwa „LAS”. Po remoncie budynek pełnił rolę Kwatery Myśliwskiej.
- Budynek obecnie funkcjonuje, jako Pensjonat Leśny.
- Okna w całym budynku wymieniono ok. 20 lat temu, jeszcze przed 2000 r. Są to okna drewniane *maragoni* z szybami zespolonymi. Leśniczy twierdzi, że wymiana okien w dużym stopniu poprawiła właściwości termoizolacyjne w budynku. Nie pojawia się ani wilgoć ani grzyb na ścianach przy oknach. Według oceny Leśniczego nowe drewniane okna bardzo dobrze spełniają swoją funkcję i należy przy nich wykonywać jedynie bieżące konserwacje, wymiany uszczelek itp.
- Około 2002 r. pod tarasem (od strony południowej i wschodniej) zaczęły pojawiać się rysy skutkiem osiadania budynku. Objawiło się to również pęknięciem jednego z okien. Najprawdopodobniej spowodowane to było tym, że pod tą częścią budynku (na którym znajduje się taras) była dwukondygnacyjna piwnica, tj. pod właściwą piwnicą znajdowała się jeszcze tzw. *lodownia*. Po II Wojnie Światowej pomieszczenie *lodowni* zostało zasypane żużlem i popiołem. Około 15 lat temu wykonano iniekcje wzmacniające mury i fundamenty, co zatrzymało proces osiadania budynku.

Oprócz informacji ustnych Leśniczy d. s. łowieckich – Pan Maciej Kołodziejczyk przekazał kilka fotografii, które zdobył od osób ze swojego środowiska zawodowego.

(Patrz dalej)

Fotografia z 1968 r. (Udostępnił: Leśniczy d.s. łowieckich – M. Kołodziejczyk).

Fotografia z 1969 r. (Udostępnił: Leśniczy d.s. łowieckich – M. Kołodziejczyk).

Fotografia z 1971 r. (Udostępnił Leśniczy d.s. łowieckich – M. Kołodziejczyk).

Fotografia z 1981 r. (Udostępnił Leśniczy d.s. łowieckich – M. Kołodziejczyk).

Fotografia z 1989 r. (Udostępnił Leśniczy d.s. łowieckich – M. Kołodziejczyk).

Nadleśnictwo Polanów udostępniło do wglądu ze swoich zasobów archiwalnych kilka stron z tzw. *Książki obiektu budowlanego Rzeczyca Mała*. Strony te zeskanował i przesłał drogą elektroniczną p. Krystian Cyrson – pracownik Nadleśnictwa.

Poniżej wynotowano kilka wybranych zapisów – istotnych ze względów konserwatorskich:

VI. WYKAZ PROTOKOŁÓW KONTROLI OKRESOWYCH STANU TECHNICZNEJ SPRAWNOŚCI OBIEKTU

Pkt 3) Dnia: 25.07.2001 r. *Protokół ustaleń przyczyn zawilgoceń ścian fundamentowych.*

Pkt 4) Dnia: Sierpień 2001 r. *Orzeczenie techniczne Z.U.P. Koszalin. Wykonać prace hamujące osiadanie budynku. Dnia: 11.09.2001 r. usunięto mechanicznie spoinowanie, oczyszczono sprężonym powietrzem.*

Pkt 5) Dnia: 03.04.2004 r. *Zalecono m.in.: wymianę płyty schodów wejściowych oraz ułożenie płytek na schodach wejściowych. Roboty wykonano: 30.12.2004 r.*

Pkt 6) Dnia: 19.12.2006 r. *Zalecono m.in.: naprawę skorodowanych tynków ścian wewnętrznych i zewnętrznych. Roboty wykonano: 15.10.2007 r.*

Pkt 9) Dnia: 13.07.2011 r. *Zgodnie z protokołem przeprowadzić bieżącą konserwację, usunąć spękania ścian, wymienić wypaczoną stolarkę, przeprowadzić remont schodów wewnętrznych, odświeżyć powłokę malarską, wyremontować opaskę wokół budynku.*

IX. 1. WYKAZ PROTOKOŁÓW ODBIORU ROBÓT REMONTOWYCH I MODERNIZACYJNYCH W OBIEKCIE

Pkt 10) *Wykonano remont schodów wejścia głównego i bocznego od strony stawu*

- *skucie miejscami starej posadzki,*
- *demontaż płyty spocznika górnego,*
- *wykonanie nowego stropu nad pomieszczeniem kotłowni,*
- *odkopano fundamenty schodów pogłębiając i ocieplając styropianem.*

Roboty odebrano protokołem w dniu: 15.12.2004 r.

Pkt 13) Poz. Przegląd tech. 16/2004 *Wykonano: okładzinę schodów wejścia głównego i bocznego z płytek kamionkowych typu gress, malowanie lamperii farbą olejną z wykonaniem gładzi gipsowej. Roboty odebrano protokołem w dniu 15.08.2005 r.*

Pkt 15) *Wykonano (m.in.): odgrzybianie ścian, uzupełnianie tynków, rozbiórka starej posadzki wykonanie posadzki nowej na podsypce z izolacją styropianową (...) Roboty (wraz z innymi) odebrano protokołem w dniu: 15.03.2006 r.*

4. OPIS OBIEKTU:

Budynek jest wybudowany w tradycyjnej technice. Posadowiony na kamiennych ławach (ścianach fundamentowych). Budynek jest wysoko podpiwniczony. Na wysokim kamiennym cokole z przełamanych kamieni polnych (granit) opracowanych w bloki, wznoszą się ściany zewnętrzne wymurowane z czerwonej cegły (mur z pustką wewnętrzną), które są w całości otynkowane. Oprócz piwnicy budynek posiada trzy użytkowe kondygnacje nadziemne. Budynek jest nakryty mansardowym dachem łamanym dwuspadowym z naczółkami. Pierwotnie był pokryty dachówką ceramiczną karpiówką – obecnie wtórnie położoną blacho – dachówką. Część środkowa elewacji frontowej dwukondygnacyjna zwieńczona trójkątnym szczytem, nakryta dachem dwuspadowym, trójosiowa, z wejściem w przyziemiu poprzedzonym schodami lustrzanymi i balkonem na osi głównej, z zachowanymi oryginalnymi balustradami. Schody obecnie pokrywają współczesne kafle ceramiczne (gres). Elewacja od strony ogrodu z dwukondygnacyjnym ryzalitem zwieńczonym trójkątnym szczytem oraz werandą na wysokim kamiennym cokole, zwieńczonym tarasem. Dekorację elewacji stanowią kamienny cokół oraz występujące detale architektoniczne, takie jak: profilowane gzymsy, narożne boniowania i proste opaski okienne. Całość obecnej stolarki okiennej jest wtórna. Są to okna drewniane z szybami zespolonymi. Stolarka drzwiowa zewnętrzna również jest wtórna. Pomimo szeregu prac remontowych wykonywanych od czasów powojennych po czasy współczesne, pałacyk zachował swoją historyczną formę zewnętrzną i znajduje się w dość dobrym stanie zachowania.

5. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ:

Z konserwatorskiego punktu widzenia stwierdzono, że wszystkie elewacje pałacyku w Rzeczycy Małej posiadają kompozycję oryginalną i zachowaną w znacznej części. Całość kompozycji jest czytelna. Dekoracyjne detale architektoniczne są bardzo dobrze zachowane, aczkolwiek lokalnie i sporadycznie występują ich niewielkie ubytki. Pomimo szeregu prac remontowych wykonywanych od czasów powojennych po czasy współczesne, pałacyk zachował swoją historyczną formę zewnętrzną i znajduje się w dość dobrym stanie zachowania.

Dekorację elewacji stanowią kamienny cokół oraz występujące detale architektoniczne, takie jak: profilowane gzymsy, narożne boniowania i proste opaski okienne. W kilku miejscach zlokalizowano ślady amatorskich napraw, które odbiegają od sztuki budowlanej, przez co umniejszają one ogólnej estetyce budynku.

Cokoły są wykonane z ociosanych głazów granitowych (kamieni polnych). Układ bloków kamiennych jest zupełnie nieregularny zarówno pod względem wielkości, kształtu oraz koloru. Bloki kamienne połączono ze sobą zaprawą cementowo-wapienną z dodatkiem piasku kwarcowego (najprawdopodobniej rzeczno lub jeziornego). Większość obecnych spoin jest wykonana wtórnie podczas bieżących napraw lub remontów. W większości przypadków są to efekty nieprofesjonalnych działań, mających tylko na celu doraźnie zamknięcie powstałych szczelin. Poszczególne odcinki spoinowania różnią się od siebie zarówno stylem wykonania jak też użytym materiałem. Estetyka wykonania wtórnych spoin w większości przypadków dalece odbiega od sztuki budowlanej. Niemniej jednak zachowały się fragmentaryczne odcinki oryginalnej spoiny – mogące posłużyć za wzór do rekonstrukcji oryginalnej formy i wskazania odpowiedniej mieszanki zaprawy.

Całość elewacji łącznie z dekoracyjnymi detalami architektonicznymi pokryta jest wtórnymi warstwami malarskimi oraz tynkarskimi. Obecność szczelnej warstwy tynkarskiej przyczynia się do uruchomienia procesów destrukcyjnych. Szczelna warstwa tynkarska zamyka wilgoć wewnątrz murów. W związku z wahaniami temperaturowymi w cyklach dobowych uruchamiane zostają procesy fizyczne związane ze zmianą stanu skupienia wody w strukturze muru. Prowadzi to do rozwarstwiania i osłabiania warstw tynkarskich od wewnątrz. W wielu miejscach zlokalizowano pustki, odparzenia, pęknięcia oraz wypłukania warstw tynkarskich – szczególnie na zachodniej stronie elewacji, która jest najbardziej narażona na wiatry oraz zacinające deszcze – co potwierdza mieszkający w budynku Leśniczy. Destrukcja w miejscach naruszonych może postępować dalej za sprawą gromadzącej się wody opadowej oraz jej zamarzania w porze zimowej.

W kilku miejscach na powierzchniach tynkowanych zaobserwowano występowanie drobnych zarysowań.

Farba na elewacjach w wielu miejscach złuszcza się i odpada płatowo – szczególnie na powierzchni elewacji zachodniej.

Po stronie wschodniej na elewacji występują zacieki spowodowane nieszczelnością rynny, co jednocześnie sprzyja rozwojowi glonów na powierzchniach bloków granitowych.

Zaobserwowano również problem związany z zawilgacaniem ścian fundamentowych i piwnicznych. Sprzyjać temu zjawisku może obecność wtórnej opaski wokół budynku w postaci betonowej wylewki. Obecność szczelnej opaski betonowej najprawdopodobniej przyczynia się do kondensowania wody w ziemi tuż pod nią, przez co naraża to mury na zawilgocenie. Obecnie betonowa opaska jest w wielu miejscach spękana oraz porośnięta mchami i porostami. Poprzez zjawisko permanentnego zawilgocenia może również dochodzić do uruchomienia nagromadzonych soli wewnątrz murów (w tym przypadku soli budowlanych w postaci związków wapnia) oraz powstawania wykwitów i wysięków wewnątrz pomieszczeń piwnicznych. Ponadto dużo łatwiej dochodzi do korozji biologicznej wywołanej przez grzyby, glony, mchy i porosty.

Problem zawilgocenia ścian fundamentowych i piwnicznych oraz zapis wykonywanych czynności z nim związanych jest odnotowany w *Księżce obiektu budowlanego Rzeczyca Mała*, będącej w zasobach archiwalnych Nadleśnictwa Polanów (patrz str.32).

Schody lustrzane oraz schody prowadzące na werandę obecnie pokrywają współczesne kafle ceramiczne (gres). Pierwotnie schody mogły być wyłożone płytami kamiennymi lub płytami *lastrico* (patrz.: fot. z roku 1968 na str. 27 i fot. z roku 1981 na str. 30).

Całość obecnej stolarki okiennej jest wtórna. Są to w większości okna drewniane *maragoni* oraz 2 okna wykonane z PCV – wszystkie z szybami zespolonymi.

Wszystkie drewniane drzwi zewnętrzne są wtórne.

Kute i łączone nitami stalowe balustrady, występują w postaci oryginalnej jedynie po zachodniej stronie elewacji.

Balustrady po stronie wschodniej - tj. przy schodach na werandę i na tarasie - są wtórne.

6. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA STANU ZACHOWANIA:

Przedstawiona poniżej dokumentacja fotograficzno – opisowa obrazuje stan budynku z maja i czerwca 2020 r., przed rozpoczęciem jakichkolwiek prac remontowych i konserwatorskich.

a) Elewacja zachodnia (frontowa):

Fot. 1 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Budynek jest wybudowany w tradycyjnej technice. Posadowiony na kamiennych ławach (ścianach fundamentowych). Budynek jest wysoko podpiwniczony. Na wysokim kamiennym cokole z przełamanych kamieni polnych (granit) opracowanych w bloki, wznoszą się ściany zewnętrzne wymurowane z czerwonej cegły (mur z pustką wewnętrzną), które są w całości otynkowane. Oprócz piwnicy budynek posiada trzy użytkowe kondygnacje nadziemne. Budynek jest nakryty mansardowym dachem łamanym dwuspadowym z naczółkami. Pierwotnie był pokryty dachówką ceramiczną karpiówką – obecnie wtórnie położoną blacho-dachówką. Część środkowa elewacji frontowej dwukondygnacyjna zwieńczona trójkątnym szczytem, nakryta dachem dwuspadowym, trójosiowa, z wejściem w przyziemiu poprzedzonym schodami lustrzanymi i balkonem na osi głównej, z zachowanymi oryginalnymi metalowymi balustradami. Schody obecnie pokrywają współczesne kafle ceramiczne (gres). Dekorację elewacji stanowią kamienny cokół oraz występujące detale architektoniczne, takie jak: profilowane gzymsy, narożne boniowania i proste opaski okienne. Całość obecnej stolarki okiennej jest wtórna. Są to w większości okna drewniane z szybami zespolonymi i nieliczne wyjątki okien PCV. Stolarka drzwiowa zewnętrzna również jest wtórna. Pomimo szeregu prac remontowych wykonywanych od czasów powojennych po czasy współczesne, pałacyk zachował swoją historyczną formę zewnętrzną i znajduje się w dość dobrym stanie zachowania.

Fot. 2 i 3 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Zestawienie ukośnych widoków ogólnych elewacji frontowej. Farba na elewacji w wielu miejscach złuszcza się i odpada. W wielu miejscach zlokalizowano pustki, odparzenia oraz wypłukania warstw tynkarskich. Jest to zachodnia strona elewacji, która jest najbardziej narażona na wiatry oraz zacinające deszcze – co potwierdza mieszkający w budynku Leśniczy.

Fot. 4 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania wybranych odcinków kamiennych cokołów, schodów lustrzanych flankowanych granitowymi kulami oraz metalowej balustrady.

Fot. 5 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Powierzchnię schodów *lustrzanych* obecnie w całości pokrywają kafle ceramiczne (gres).

Fot. 6 i 7 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Stan zachowania granitowych kul flankujących schody *lustrzane*.

Fot. 8 i 9 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania wnęki wejściowej (portalu), wtórnych drzwi drewnianych oraz balkonu opartego na dekoracyjnych wspornikach. Farba na elewacji w wielu miejscach złuszcza się i odpada. W wielu miejscach zlokalizowano pustki, odparzenia oraz wypłukania warstw tynkarskich. Jest to zachodnia strona elewacji, która jest najbardziej narażona na wiatry oraz zacinające deszcze – co potwierdza mieszkający w budynku Leśniczy.

Fot. 10 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok środkowych osi elewacji zachodniej, ukazujący stan zachowania fragmentu kamiennego cokółu, oryginalnej metalowej balustrady, wnęki wejściowej (portalu), wtórnych drzwi drewnianych oraz balkonu opartego na dekoracyjnych wspornikach wraz z oryginalną metalową balustradą. Farba na elewacji w wielu miejscach złuszcza się i odpada. W wielu miejscach zlokalizowano pustki, odparzenia oraz wypłukania warstw tynkarskich. Jest to zachodnia strona elewacji, która jest najbardziej narażona na wiatry oraz zacinające deszcze – co potwierdza mieszkający w budynku Leśniczy.

Fot. 11 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok skrajnych osi elewacji zachodniej, ukazujący stan zachowania fragmentu kamiennego cokołu, opasek okiennych, narożnych boniowań oraz odcinka profilowanego gzymsu pod okapem dachu i rynną. Farba na elewacji w wielu miejscach złuszcza się i odpada. W wielu miejscach zlokalizowano pustki, odparzenia oraz wypłukania warstw tynkarskich. Jest to zachodnia strona elewacji, która jest najbardziej narażona na wiatry oraz zacinające deszcze – co potwierdza mieszkający w budynku Leśniczy.

Fot. 12 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania betonowej opaski po stronie zachodniej budynku. Opaska jest w wielu miejscach spękana. Na jej powierzchni występują mikroorganizmy w postaci mchów i porostów.

Fot. 13 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania betonowej opaski tuż przy południowo-zachodnim narożniku budynku. Opaska jest spękana. Na jej powierzchni występują mikroorganizmy w postaci mchów i porostów.

b) Elewacja południowa:

Fot. 14 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania południowo-zachodniego narożnika elewacji budynku.

Fot 15 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Ogólny widok elewacji południowej, ukazujący stan zachowania fragmentu kamiennego cokołu, opasek okiennych, narożnych boniowań oraz odcinków profilowanych gzymsów oddzielających kondygnację oraz obwodzących dach. Farba na elewacji w kilku miejscach złuszcza się i odpada. Zlokalizowano także nieliczne pustki pod warstwami tynkarskimi. Jest to najprostsza elewacja pod względem podziałów architektonicznych.

Fot. 16 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania betonowej opaski po stronie południowej budynku. Opaska jest w wielu miejscach spękana. Na jej powierzchni występują mikroorganizmy w postaci mchów i porostów.

Fot. 17 i 18 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok elewacji południowej, ukazujący stan zachowania fragmentu kamiennego cokotu, opasek okiennych, narożnych boniowań oraz odcinków profilowanych gzymsów oddzielających kondygnację oraz obwodzących dach. Farba na elewacji w kilku miejscach złuszcza się i odpada. Zlokalizowano także nieliczne pustki pod warstwami tynkarskimi.

Fot. 19 i 20 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania odcinków profilowanych gzymsów na elewacji południowej. W kilku miejscach farba złuszcza się i odspaja. Zlokalizowano również pustki pod warstwami tynkarskimi.

Fot. 21 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok elewacji południowej ukazujący stan zachowania fragmentu kamiennego cokołu, opasek okiennych, narożnych boniowań oraz odcinków profilowanych gzymsów oddzielających kondygnację oraz obwodzących dach. Farba na elewacji w kilku miejscach złuszcza się i odpada. Zlokalizowano także pustki pod warstwami tynkarskimi.

Fot. 22 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok ukazujący stan zachowania odcinka kamiennego cokołu oraz betonowej wylewki pokrytej mchami i porostami.

Fot. 23 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania narożnika południowo – wschodniego. Kamienne cokoły pod werandą są wtórnie wyspoinowane – w charakterystyczny *ostry* sposób ukształtowania spoin.

c) Elewacja wschodnia (od strony stawu):

Fot. 24 i 25 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok ogólny elewacji wschodniej od strony stawu z dwukondygnacyjnym ryzalitem zwieńczonym trójkątnym szczytem oraz werandą na wysokim kamiennym cokole, zwieńczoną tarasem. Dekorację elewacji stanowią kamienny cokół oraz występujące detale architektoniczne, takie jak: profilowane gzymsy, narożne boniowania i proste opaski okienne. Całość obecnej stolarki okiennej jest wtórna. Są to okna drewniane z szybami zespolonymi (1 okno PCV). Stolarka drzwiowa zewnętrzna również jest wtórna. Metalowe balustrady obecne na tarasie i schodach są wtórne.

Fot. 26 i 27 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok elewacji wschodniej ukazujący stan zachowania odcinka kamiennego cokotu, opasek okiennych, narożnych boniowań oraz odcinków profilowanych gzymsów oddzielających kondygnację oraz obwodzących dach. Farba na elewacji w kilku miejscach złuszcza się i odpada. Zlokalizowano także pustki pod warstwami tynkarskimi oraz drobne rysy.

Fot. 28 i 29 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania werandy z tarasem. Kamienne cokoły pod werandą są wtórnie wyspoinowane – w charakterystyczny *ostry* sposób ukształtowania spoin.

Fot. 30 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania werandy z tarasem. Kamienne cokoły pod werandą są wtórnie wypoinowane – w charakterystyczny *ostry* sposób ukształtowania spoin. Widoczne są także zacieki spowodowane nieszczelnością rynny – co jednocześnie sprzyja rozwojowi glonów na powierzchniach bloków granitowych. Metalowe balustrady na schodach oraz na tarasie są wtórne. Drewniane drzwi wejściowe pomieszczenia werandy są również wtórne.

Fot. 31 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok zacieków spowodowanych nieuszczelnością rynny. Zjawisko sprzyja rozwojowi glonów na powierzchniach bloków granitowych. Metalowe balustrady na schodach są wtórne. Drewniane drzwi wejściowe pomieszczenia werandy są również wtórne.

Fot. 32 i 33 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania schodów prowadzących do pomieszczenia werandy. Powierzchnię schodów obecnie w całości pokrywają kafle ceramiczne (gres). Widoczne jest uszkodzenie betonowej wylewki, w którą zakotwiona jest metalowa balustrada.

d) Elewacja północna (wejście od strony kuchni):

Fot. 34 i 35 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Ogólny widok stanu zachowania elewacji północnej.

Fot. 36 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok elewacji północnej ukazujący stan zachowania fragmentu kamiennego cokołu, opasek okiennych, narożnych boniowań oraz odcinków profilowanych gzymsów oddzielających kondygnację oraz obwodzących dach. Farba na elewacji w kilku miejscach złuszcza się i odpada. Zlokalizowano także pustki pod warstwami tynkarskimi oraz drobne rysy.

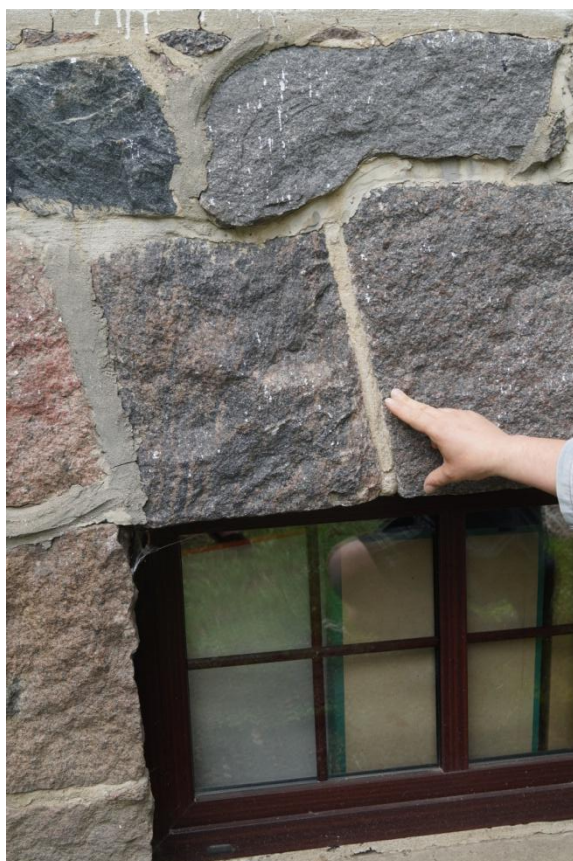
Fot. 37 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok drobnych rys przechodzących pod lewym i środkowym oknem w kierunku gzymsu między-kondygnacyjnego.

e) Cokoły kamienne:

Cokoły są wykonane z ociosanych głazów granitowych (kamieni polnych). Układ bloków kamiennych jest zupełnie nieregularny zarówno pod względem wielkości, kształtu oraz koloru. Bloki kamienne połączono ze sobą zaprawą cementowo-wapienną z dodatkiem piasku kwarcowego (najprawdopodobniej rzeczno-lub-jeziornego). Większość obecnych spoin jest wykonana wtórnie podczas bieżących napraw lub remontów. W większości przypadków są to efekty nieprofesjonalnych działań, mających tylko na celu doraźnie zamknięcie powstałych szczelin. Poszczególne odcinki spoinowania różnią się od siebie zarówno stylem wykonania jak też użytym materiałem. Estetyka wykonania wtórnych spoin w większości przypadków dalece odbiega od sztuki budowlanej. Niemniej jednak zachowały się fragmentaryczne odcinki oryginalnej spoiny – mogące posłużyć za wzór do rekonstrukcji oryginalnej formy i wskazania odpowiedniej mieszanki zaprawy.

Fot. 38 i 39 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Przykład występowania różnorodnych spoin na wybranym fragmencie powierzchni muru ceglanego z jednoczesnym wskazaniem odcinka oryginalnej spoiny (elewacja wschodnia).

Fot. 40 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Wskazanie odcinka oryginalnej spoiny na fragmencie elewacji wschodniej.

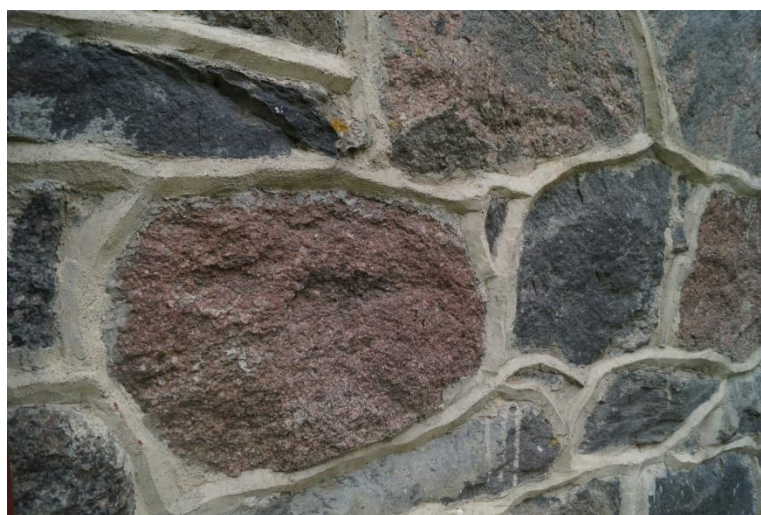
Fot. 41 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Przykład występowania różnorodnych spoin na wybranym fragmencie powierzchni muru ceglanego (elewacja wschodnia).

Fot. 42 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Wskazanie odcinka oryginalnej spoiny na fragmencie elewacji północnej.

Fot. 43 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Przykład wtórnego – aczkolwiek jednorodnego sposobu spoinowania.

Fot. 44 i 45 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Charakterystyczny *ostry* sposób ukształtowania spoin (j. w.).

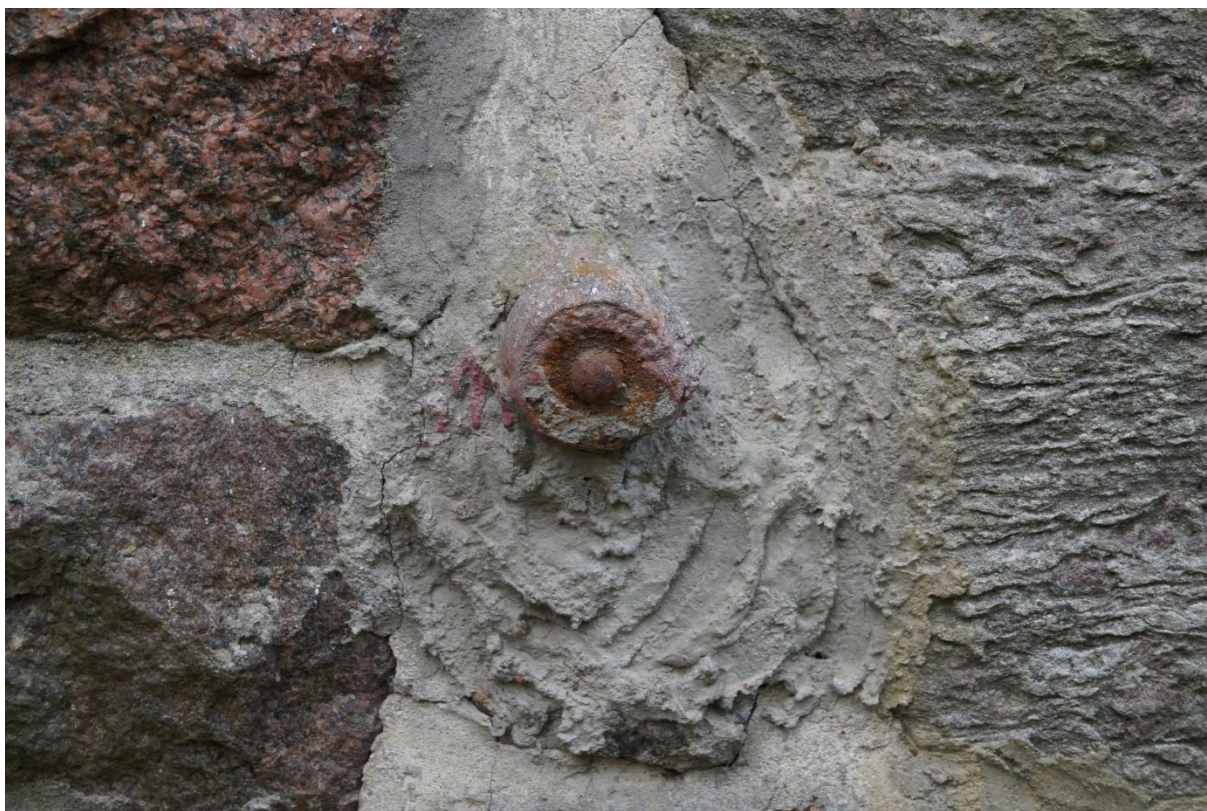
Fot. 46 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Przykład zróżnicowanego spoinowania na wybranym fragmencie muru po stronie elewacji południowej.

Fot. 47 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Przykład oryginalnej spoiny na fragmencie elewacji południowej (j. w.).

Fot. 48 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Przykład zróżnicowanego spoinowania na wybranym fragmencie muru po stronie elewacji południowej. Na prawo od rynny w ścianie tkwi tzw. *reper*.

Fot. 49 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Metalowy *reper* umieszczony w murze na elewacji południowej.

Fot. 50 i 51 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Przykłady nieprofesjonalnych działań, mających tylko na celu doraźnie zamknięcie powstałych szczelin. Estetyka wykonania wtórnych spoin w wielu miejscach dalece odbiega od sztuki budowlanej.

Fot. 52 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Przykład wtórnego – charakterystycznego *okrągłego* spoinowania z użyciem i wykorzystaniem specjalnie ukształtowanego narzędzia. Ten fragment akurat został wykonany zgodnie ze sztuką budowlaną. Mur kamienny przy schodach *lustrzanych* po stronie zachodniej.

f) Drewniane drzwi zewnętrzne:

Wszystkie skrzydła drzwi zewnętrznych są elementami wtórnymi. Drzwi są wykonane z drewna sosnowego. Ich powierzchnię pokrywa i dobarwia lakiero-bejca w kolorze *kasztanowym*.

Fot. 53 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Wtórne drzwi sosnowe prowadzące do budynku od strony schodów *lustrzanych* – elewacja zachodnia. Stan zachowania od strony zewnętrznej.

Fot. 54 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Wtórne drzwi sosnowe prowadzące do budynku od strony elewacji północnej (wejście od strony kuchni). Stan zachowania od strony zewnętrznej.

Fot. 55 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Wtórne drzwi sosnowe prowadzące do werandy od strony elewacji wschodniej. Stan zachowania od strony zewnętrznej.

g) Metalowe balustrady:

Kute i łączone nitami stalowe balustrady występują w postaci oryginalnej jedynie po zachodniej stronie elewacji.

Fot. 56 i 57 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania oryginalnych stalowych balustrad osadzonych w murze kamiennym przy schodach *lustrzanych* – po zachodniej stronie elewacji.

Fot. 58 i 59 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania oryginalnych stalowych balustrad osadzonych w murze kamiennym przy schodach *lustrzanych* – po zachodniej stronie elewacji.

Fot. 60 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania oryginalnej stalowej balustrady osadzonej w rdzeniu płyty balkonowej – po zachodniej stronie elewacji.

Fot. 61 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania oryginalnych stalowych balustrad osadzonych w rdzeniu płyty balkonowej oraz murze kamiennym przy schodach *lustrzanych* – po zachodniej stronie elewacji.

Fot. 62 i 63 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok stanu zachowania oryginalnej stalowej balustrady osadzonej w rdzeniu płyty balkonowej – po zachodniej stronie elewacji.

Fot. 64 i 65 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Stalowe balustrady obecne przy schodach na werandę oraz na tarasie ponad werandą są wtórne – elewacja wschodnia (od strony stawu).

7. OGÓLNE ZALECENIA KONSERWATORSKIE:

Postępowanie konserwatorskie dla zabytku: Pałac w m. Rzeczyca Mała, 76-010 Polanów, dz. nr 331/14 obr. Rzeczyca Wielka gm. Polanów, powinno przede wszystkim respektować zalecenia, które WUOZ – Delegatura w Koszalinie sformułował w piśmie znak: ZN.K.5183.157.2019.KB z dnia 13 września 2019 r., a mianowicie:

„ (...)

3. Zaleca się ze stanowiska konserwatorskiego wymianę wtórnego i obcego historycznie pokrycia dachowego z blachodachówki na pokrycie analogiczne do historycznego, tj. dachówkę ceramiczną karpiówkę, z dopuszczeniem wykonania ocieplenia połaci dachowych od strony wewnętrznej z wełny mineralnej, bez nadbitek zewnętrznych i zmiany kształtu połaci.

4. Zaleca się ostrożne usunięcie wtórnej, złuszczonej się warstwy malarskiej pokrywającej elewacje i odsłonięcie historycznej kolorystyki elewacji i detalu. Opiniuje się negatywnie wykonanie ocieplenia zewnętrznego elewacji ze styropianu o grubości 15 cm. Zaleca się zachowanie oryginalnego kamiennego cokołu z przywróceniem historycznej spoiny. Prowadzenie prac konserwatorskich przy elewacjach i ich wystroju powinno być poprzedzone opracowaniem programu prac konserwatorskich przez dyplomowanego konserwatora zabytków.

5. Zaleca się opracowanie programu prac konserwatorskich dla oryginalnej stolarki drzwiowej i balustrad oraz ich zachowanie.

6. W zakresie wymiany stolarki okiennej zaleca się zachowanie historycznego kształtu okien, oraz odtworzenie historycznych podziałów, profili i detalu.

7. Wszelkie prace przy elewacjach powinny być prowadzone pod kierunkiem uprawnionego konserwatora zabytków, po uzyskaniu pozwolenia ZWKZ.

8. WYNIKI BADAŃ KONSERWATORSKICH:

Pozwolenie na prowadzenie badań konserwatorskich uzyskano **DECYZJĄ nr 469.2020.K**, wydaną pismem znak: ZN.K.5142.16.2020.KB z dnia 19 czerwca 2020 r.

Zakres badań konserwatorskich przy elewacjach, detalu architektonicznym, stolarce drzwiowej i balustradach pałacu w Rzeczy Małej, gm. Polanów, objętych niniejszym pozwoleniem:

1. Wykonanie odkrywek warstw kolorystycznych (stratygrafia) na elewacjach oraz detalach architektonicznych;
2. Pobieranie próbek tynków i spoin z powierzchni elewacji oraz detali architektonicznych (bezinwazyjnie w miejscach już odspojonych i/lub metodami mechanicznymi);
3. Wykonanie odkrywek warstw (stratygrafia) na powierzchniach drzwi oraz balustrad.

Termin ważności niniejszego pozwolenia określono do dnia: 31 grudnia 2020 r.

a) Kamienne cokoły:

Kamienne cokoły są wykonane z obrabianych gładów granitowych występujących w zróżnicowanej wielkości i kolorystyce. Szczeliny powstałe na styku ułożenia bloków kamiennych są wypełnione spoinami. Stwierdzono występowanie kilku rodzajów spoin, odróżniających się względem siebie składem zaprawy oraz sposobem kształtowania. Większość obecnych spoin powstała wtórnie, na skutek przeprowadzonych remontów i bieżących napraw. Niemniej jednak zlokalizowano i wyróżniono nieliczne miejsca występowania spoin oryginalnych.

Fot. 66 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Wskazanie odcinka oryginalnej spoiny pomiędzy blokami granitowymi. Lokalizacja: elewacja wschodnia (od strony stawu).

Fot. 67 i 68 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Wskazanie odcinka oryginalnej spoiny pomiędzy blokami granitowymi oraz miejsce pobrania próbki do analizy. Pomimo częściowego wypłukania i zwietrzenia widoczny jest *lekko obły* sposób kształtowania. Lokalizacja: elewacja wschodnia (od strony stawu).

Fot. 69 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Wskazanie odcinka oryginalnej spoiny pomiędzy blokami granitowymi oraz miejsce pobrania próbki do analizy. Pomimo częściowego wypłukania i zwietrzenia widoczny jest *lekko obły* sposób kształtowania. Lokalizacja: elewacja południowa.

Fot. 70 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografia zestawienia pobranych próbek oryginalnej spoiny, występującej pomiędzy blokami granitowymi. Próbki poddano analizie makroskopowo – organoleptycznej.

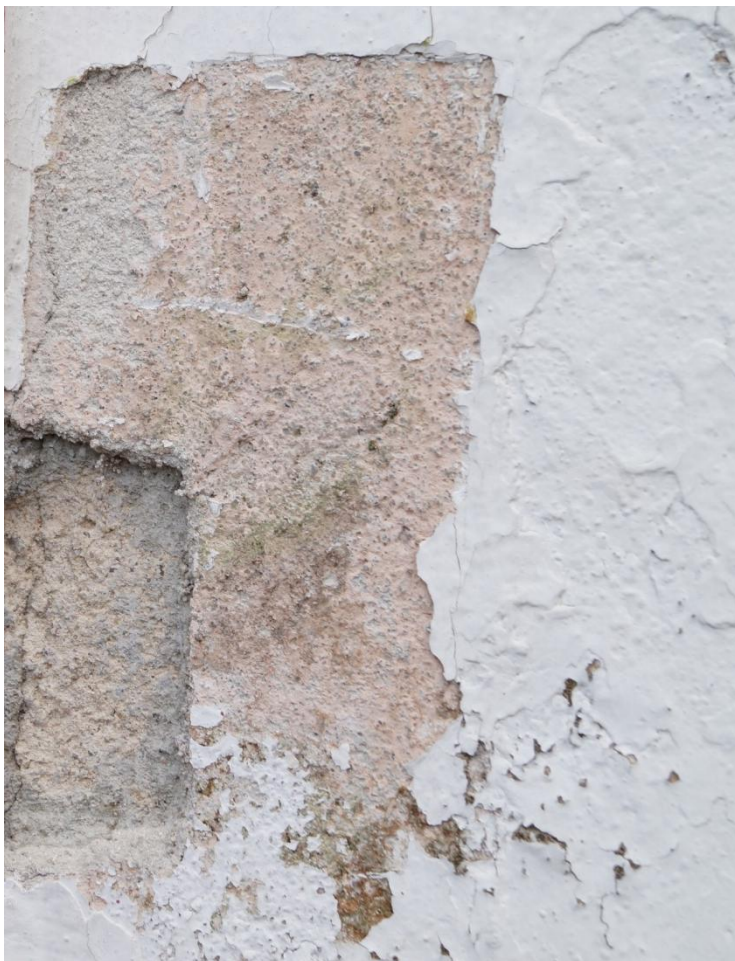

Fot. 71 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografia zestawienia pobranych próbek oryginalnej spoiny, występujących pomiędzy blokami granitowymi. Próbki poddano analizie makroskopowo – organoleptycznej.

Wnioski:

Spoiny wykonano z zaprawy cementowo – wapiennej z dodatkiem kruszywa kwarcowego (najprawdopodobniej piasku rzeczno lub jeziornego) o frakcji od 0,5 mm do 3mm. Kruszywo nadaje zaprawie charakterystyczną *piaskową* barwę w odcieniu *ciepłej szarości*. Uwidocznione są również ślady skarbonatyzowanego wapna w postaci rzadko występujących białych skupisk o szerokości rzędu od 1mm do 2mm. Zaprawa charakteryzuje się umiarkowanie – średnią porowatością. Jest nieodporna mechanicznie na zarysowanie stalowym rylcem. Daje się z łatwością przetłamywać.

b) Płaskie powierzchnie ścian:

Fot. 72 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Odkrywka wykonana w wybranym miejscu płaskiej powierzchni ściany.

Układ warstw:

- Warstwa wtórnej współczesnej farby elewacyjnej w kolorze bieli (warstwa w wielu miejscach na elewacji złuszcza się – szczególnie na elewacji zachodniej);
- Warstwa wtórnej farby elewacyjnej w kolorze *jasno-piaskowym*;
- Warstwa wtórnego współczesnego tynku cementowo-wapiennego (grubość warstwy: ok. 5mm). Warstwa ta charakteryzuje się wysoką wytrzymałością mechaniczną oraz niską porowatością (jest mocno zbita i zwała w swojej masie).
- Warstwa wtórnego strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka* (grubość warstwy ok. 3mm) w kolorze *szarym*. Warstwa ta mocno i zwaście przylega do podłoża.
- Warstwa oryginalnego tynku cementowo-wapiennego z dodatkiem piasku kwarcowego, nadającego jednolitego zabarwienia w masie (grubość warstwy ok. 10mm) o charakterystycznym – naturalnym kolorze *szaro-piaskowym*, zbliżonym do: **NCS S 1005 – Y50R**.

Fot. 73 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Odkrywka wykonana w wybranym miejscu płaskiej powierzchni ściany.

Układ warstw:

- Warstwa wtórnej współczesnej farby elewacyjnej w kolorze bieli (warstwa w wielu miejscach na elewacji złuszcza się – szczególnie na elewacji zachodniej);
- Warstwa wtórnej farby elewacyjnej w kolorze *jasno-piaskowym*;
- Warstwa wtórnego strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka* (grubość warstwy ok. 3mm) w kolorze *szarym*. Warstwa ta mocno i zwarcie przylega do podłoża. (Na fotografii widoczna w dolnym lewym rogu pola odkrywki).
- Warstwa oryginalnego tynku cementowo-wapiennego z dodatkiem piasku kwarcowego, nadającego jednolitego zabarwienia w masie (grubość warstwy ok. 10mm) o charakterystycznym – naturalnym kolorze *szaro-piaskowym*, zbliżonym do: **NCS S 1005 – Y50R**.

Fot. 74 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Odkrywka wykonana samoczynnie w wybranym miejscu płaskiej powierzchni ściany.

Układ warstw:

- Warstwa wtórnej współczesnej farby elewacyjnej w kolorze bieli (warstwa w wielu miejscach na elewacji złuszcza się – szczególnie na elewacji zachodniej);
- Warstwa wtórnej farby elewacyjnej w kolorze *jasno-piaskowym*;
- Warstwa wtórnego strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka* (grubość warstwy ok. 3mm) w kolorze *szarym*. Warstwa ta mocno i zwarcie przylega do podłoża.
- Warstwa oryginalnego tynku cementowo-wapiennego z dodatkiem piasku kwarcowego, nadającego jednolitego zabarwienia w masie (grubość warstwy ok. 10mm) o charakterystycznym – naturalnym kolorze *szaro-piaskowym*, zbliżonym do: **NCS S 1005 – Y50R**.
- mur z czerwonej cegły.

Fot. 75 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografia zestawienia pobranych próbek oryginalnego tynku występującego bezpośrednio na murze z czerwonej cegły. Widoczne są również warstwy zwartego szarego wtórnego tynku w postaci tzw. *baranka*. Próbki poddano analizie makroskopowo – organoleptycznej.

Fot. 76 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografia zestawienia pobranych próbek oryginalnego tynku występującego bezpośrednio na murze z czerwonej cegły. Próbki poddano analizie makroskopowo – organoleptycznej.

Wnioski:

Oryginalny tynk, który występuje bezpośrednio na murze z czerwonej cegły, to klasyczny tynk wapienno-piaskowy z niewielką przymieszką cementu. Jest to tynk szeroko porowaty (swobodnie przepuszczający wodę w stanie ciekłym i gazowym) o niskiej wytrzymałości mechanicznej (z łatwością daje się zarysowywać stalowym rylcem oraz odkuwać stalowym dłutem kamieniarskim). Poprzez domieszkę wielobarwnego kruszywa kwarcowego (najprawdopodobniej jest to piasek rzeczny) oraz staranne wymieszenie zaprawy tynk jest jednorodnie zabarwiony w masie, na charakterystyczny – naturalny kolor *szaro-piaskowy*, zbliżony do: **NCS S 1005 – Y50R**.

Nie zidentyfikowano żadnej warstwy kolorystycznej (farby) przylegającej bezpośrednio do oryginalnego tynku. Bezpośrednio przylega zwarcie jedynie warstwa *szarego* strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka*.

Można więc założyć, że budynek był po prostu wytynkowany bez malowania. Tym bardziej, że tynk jest jednorodny kolorystycznie w swojej masie i wykonany z dużą starannością.

Wszystkie warstwy wtórne występujące na tynku oryginalnym są wynikiem remontów przeprowadzonych w przeszłości.

c) Boniowania obecne na narożnikach budynku:

Na wszystkich narożnych boniowaniach występuje identyczny układ warstw.

Fot. 77 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografia odkrywki wykonanej na powierzchni dekoracyjnego boniowania (narożnik południowo-zachodni budynku).

Układ warstw:

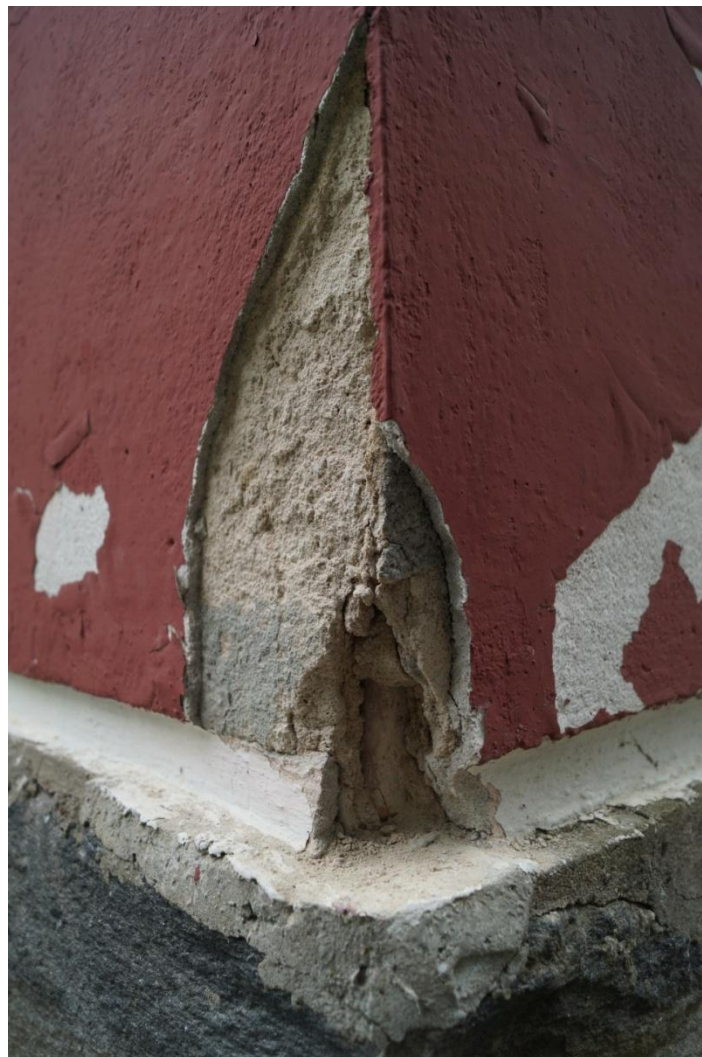
- Warstwa wtórnej współczesnej farby elewacyjnej w kolorze *bordowo-brunatnym* (warstwa łuszczy się na większości powierzchni wszystkich boniowań);
- Warstwa wtórnej współczesnej farby elewacyjnej w kolorze *bieli* (warstwa jest częściowo zatarta);
- Warstwa wtórnego współczesnego tynku cementowo-wapiennego (grubość warstwy: ok. 5mm). Warstwa ta charakteryzuje się wysoką wytrzymałością mechaniczną oraz niską porowatością (jest mocno zbita i zwarta w swojej masie).
- Warstwa wtórnego strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka* (grubość warstwy: ok. 3mm) w kolorze *szarym*. Warstwa ta mocno i zwarcie przylega do podłoża.
- Warstwa oryginalnego tynku cementowo-wapiennego z dodatkiem piasku kwarcowego, nadającego jednolitego zabarwienia w masie (grubość warstwy ok. 10mm) o charakterystycznym – naturalnym kolorze *szaro-piaskowym*, zbliżonym do: **NCS S 1005 – Y50R**.
- mur z czerwonej cegły.

Fot. 78 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografia odkrywki wykonanej na powierzchni dekoracyjnego boniowania (narożnik północno-wschodni budynku).

Układ warstw:

Identyczny jak opisany na str. 86.

Fot. 79 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografia odkrywki wykonanej na powierzchni dekoracyjnego boniowania (narożnik północno-wschodni budynku).

Układ warstw:

Identyczny jak opisany na str. 86.

Wnioski:

Wszystkie powierzchnie narożnych boniowań zostały pokryte identycznymi warstwami wtórnymi. Nałożenie wszystkich wtórnych warstw malarskich oraz tynkarskich na oryginalnie wykończone powierzchnie narożnych boniowań, spowodowało zmianę ich pierwotnych wymiarów oraz formy.

Wszystkie warstwy wtórne występujące na oryginalnej powierzchni narożnych boniowań są wynikiem remontów wykonanych w przeszłości.

Oryginalny tynk, z którego wykonano prostokątne boniowania, to klasyczny tynk wapienno-piaskowy z niewielką przymieszką cementu. Jest to tynk szeroko porowaty (swobodnie przepuszczający wodę w stanie ciekłym i gazowym) o niskiej wytrzymałości mechanicznej (z łatwością daje się zarysowywać stalowym rylcem oraz odkuwać stalowym dłutem kamieniarskim). Poprzez domieszkę wielobarwnego kruszywa kwarcowego (najprawdopodobniej jest to piasek rzeczny) oraz staranne wymieszenie zaprawy tynk jest jednorodnie zabarwiony w masie, na charakterystyczny – naturalny kolor *szaro-piaskowy*, zbliżony do: **NCS S 1005 – Y50R**.

Nie zidentyfikowano żadnej warstwy kolorystycznej (farby) przylegającej bezpośrednio do pierwotnej powierzchni narożnych boniowań. Bezpośrednio i zwarcie przylega jedynie warstwa *szarego* strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka*.

Można więc założyć, że narożne boniowania były po prostu wykonane w tynku bez zamierzonego wymalowania. Tym bardziej, że tynk jest jednorodny kolorystycznie w swojej masie i wykonany z dużą starannością. Jest on identyczny swoim składem i kolorystyką do oryginalnego tynku występującego na płaskich powierzchniach ścian.

d) Opaski okienne:

Na wszystkich opaskach okiennych występuje identyczny układ warstw.

Fot. 79 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografia odkrywki wykonanej na powierzchni opaski okiennej (strona zachodnia).

Układ warstw:

- Warstwa wtórnej współczesnej farby elewacyjnej w kolorze *bordowo-brunatnym* (warstwa łączy się na większości powierzchni opasek okiennych);
- Warstwa wtórnej współczesnej farby elewacyjnej w kolorze *bieli* (warstwa jest częściowo zatarta);
- Warstwa wtórnego współczesnego tynku cementowo-wapiennego (grubość warstwy: ok. 5mm). Warstwa ta charakteryzuje się wysoką wytrzymałością mechaniczną oraz niską porowatością (jest mocno zbita i zwarta w swojej masie).
- Warstwa wtórnego strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka* (grubość warstwy ok. 3mm) w kolorze *szarym*. Warstwa ta mocno i zwarcie przylega do podłoża.
- Warstwa oryginalnego tynku cementowo-wapiennego z dodatkiem piasku kwarcowego, nadającego jednolitego zabarwienia w masie (grubość warstwy ok. 10mm) o charakterystycznym – naturalnym kolorze *szaro - piaskowym*, zbliżonym do: **NCS S 1005 – Y50R**.
- mur z czerwonej cegły.

Wnioski:

Wszystkie powierzchnie opasek okiennych zostały pokryte identycznymi warstwami wtórnymi. Nałożenie wszystkich wtórnych warstw malarskich oraz tynkarskich na oryginalnie wykończone powierzchnie opasek okiennych spowodowało zmianę ich pierwotnych wymiarów oraz formy.

Wszystkie warstwy wtórne występujące na oryginalnej powierzchni opasek okiennych są wynikiem remontów wykonanych w przeszłości.

Oryginalny tynk, z którego wykonano opaski okienne, to klasyczny tynk wapienno-piaskowy z niewielką przymieszką cementu. Jest to tynk szeroko porowaty (swobodnie przepuszczający wodę w stanie ciekłym i gazowym) o niskiej wytrzymałości mechanicznej (z łatwością daje się zarysowywać stalowym rylcem oraz odkuwać stalowym dłutem kamieniarskim). Poprzez domieszkę wielobarwnego kruszywa kwarcowego (najprawdopodobniej jest to piasek rzeczny) oraz staranne wymieszenie zaprawy tynk jest jednorodnie zabarwiony w masie, na charakterystyczny – naturalny kolor *szaro-piaskowy*, zbliżony do: **NCS S 1005 – Y50R**.

Nie zidentyfikowano żadnej warstwy kolorystycznej (farby) przylegającej bezpośrednio do pierwotnej powierzchni opasek okiennych. Bezpośrednio przylega zwarcie jedynie warstwa *szarego* strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka*.

Można więc założyć, że opaski okienne były po prostu wykonane w tynku bez zamierzonego wymalowania. Tym bardziej, że tynk jest jednorodny kolorystycznie w swojej masie i wykonany z dużą starannością. Jest on identyczny swoim składem i kolorystyką do oryginalnego tynku występującego na płaskich powierzchniach ścian oraz narożnych boniowaniach.

e) Wnęka wejściowa (portal):

Fot. 80 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografia odkrywki wykonanej samoczynnie na powierzchni narożnika wnęki wejściowej (portalu):

- Warstwa wtórnej współczesnej farby elewacyjnej w kolorze *bordowo-brunatnym* (warstwa łuszczy się i odspaja od podłoża);
- Warstwa wtórnej współczesnej farby elewacyjnej w kolorze *bieli* (warstwa ta jest częściowo zatarta);
- Warstwa wtórnego współczesnego tynku cementowo-wapiennego (grubość warstwy: ok. 5mm). Warstwa ta charakteryzuje się wysoką wytrzymałością mechaniczną oraz niską porowatością (jest mocno zbita i zwarta w swojej masie).
- Warstwa wtórnego strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka* (grubość warstwy ok. 3mm) w kolorze *szarym*. Warstwa ta mocno i zwarcie przylega do podłoża.
- Warstwa oryginalnego tynku cementowo-wapiennego z dodatkiem piasku kwarcowego, nadającego jednolitego zabarwienia w masie (grubość warstwy ok. 10mm) o charakterystycznym – naturalnym kolorze *szaro - piaskowym*, zbliżonym do: **NCS S 1005 – Y50R**.
- mur z czerwonej cegły.

Fot. 81 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografia odkrytki wykonanej samoczynnie na powierzchni narożnika wnętrza wejściowej (portalu):

Układ warstw:

Identyczny jak podano na str. 92.

Wnioski:

Wszystkie warstwy wtórne występujące na oryginalnej powierzchni wnętrza wejściowej są wynikiem remontów wykonanych w przeszłości.

Oryginalny tynk, z którego wykonano kształt wnętrza wejściowej, to klasyczny tynk wapienno-piaskowy z niewielką przymieszką cementu. Jest to tynk szeroko porowaty (swobodnie przepuszczający wodę w stanie ciekłym i gazowym) o niskiej wytrzymałości mechanicznej (z łatwością daje się zarysowywać stalowym rylcem oraz odkuwać stalowym dłutem kamieniarskim). Poprzez domieszkę wielobarwnego kruszywa kwarcowego (najprawdopodobniej jest to piasek rzeczny) oraz staranne wymieszenie zaprawy tynk jest jednorodnie zabarwiony w masie, na charakterystyczny – naturalny kolor *szaro-piaskowy*, zbliżony do: **NCS S 1005 – Y50R**.

Nie zidentyfikowano żadnej warstwy kolorystycznej (farby) przylegającej bezpośrednio do pierwotnej powierzchni wnętrza wejściowej. Bezpośrednio przylega zwarcie jedynie warstwa *szarego* strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka*.

Można więc założyć, że wnęka wejściowa była po prostu wykonana w tynku bez zamierzonego wymalowania. Tym bardziej, że tynk jest jednorodny kolorystycznie w swojej masie i wykonany z dużą starannością. Jest on identyczny swoim składem i kolorystyką do oryginalnego tynku występującego na płaskich powierzchniach ścian, narożnych boniowaniach oraz opaskach okiennych.

f) Profilowane gzymsy:

Fot. 81 i 82 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografia odkrywki wykonanej na powierzchni profilowanego gzymsu wraz ze wskazaniem miejsca pobrania próbek (elewacja południowa).

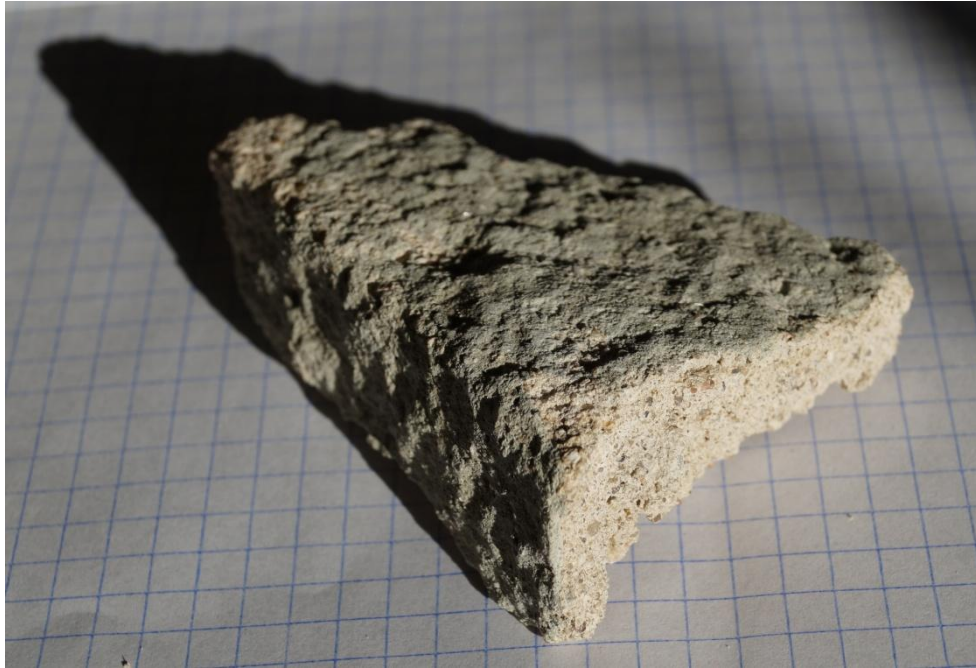

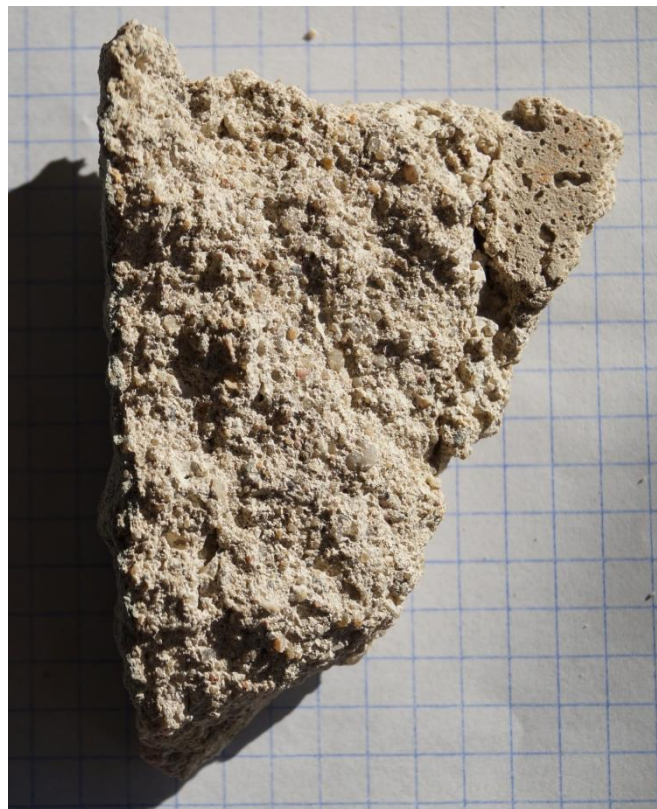
Fot. 83 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografia odkrywki wykonanej na powierzchni profilowanego gzymsu wraz ze wskazaniem miejsca pobrania próbek (elewacja południowa).

Układ warstw:

- Warstwa wtórnej współczesnej farby elewacyjnej w kolorze *bieli* (warstwa łuszczy się i odpaja w kilku miejscach na odcinkach profilowanych gzymsów);
- Warstwa wtórnego współczesnego tynku cementowo-wapiennego (grubość warstwy: ok. 5mm). Warstwa ta charakteryzuje się wysoką wytrzymałością mechaniczną oraz niską porowatością (jest mocno zbita i zwarta w swojej masie).
- Warstwa wtórnego strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka* (grubość warstwy ok. 3mm) w kolorze *szarym*. Warstwa ta mocno i zwarcie przylega do podłoża.
- Warstwa oryginalnej cementowo-wapiennej zaprawy sztukatorskiej z dodatkiem piasku kwarcowego (grubość frakcji: od 0,5mm do 3mm) z której wykonano profil gzymsu w technice ramy ciągniętej. Zaprawa jest średnio – porowata, aczkolwiek posiada wysoką wytrzymałość mechaniczną (wyższą niż tynk na płaskich powierzchniach ścian). Kolor tej zaprawy jest również naturalnie *piaskowo-szary*, zbliżony do: **NCS S 1005-Y50R**.
- rdzeń z czerwonej cegły, na którym wykonano profilowane gzymsy w technice ramy ciągniętej.

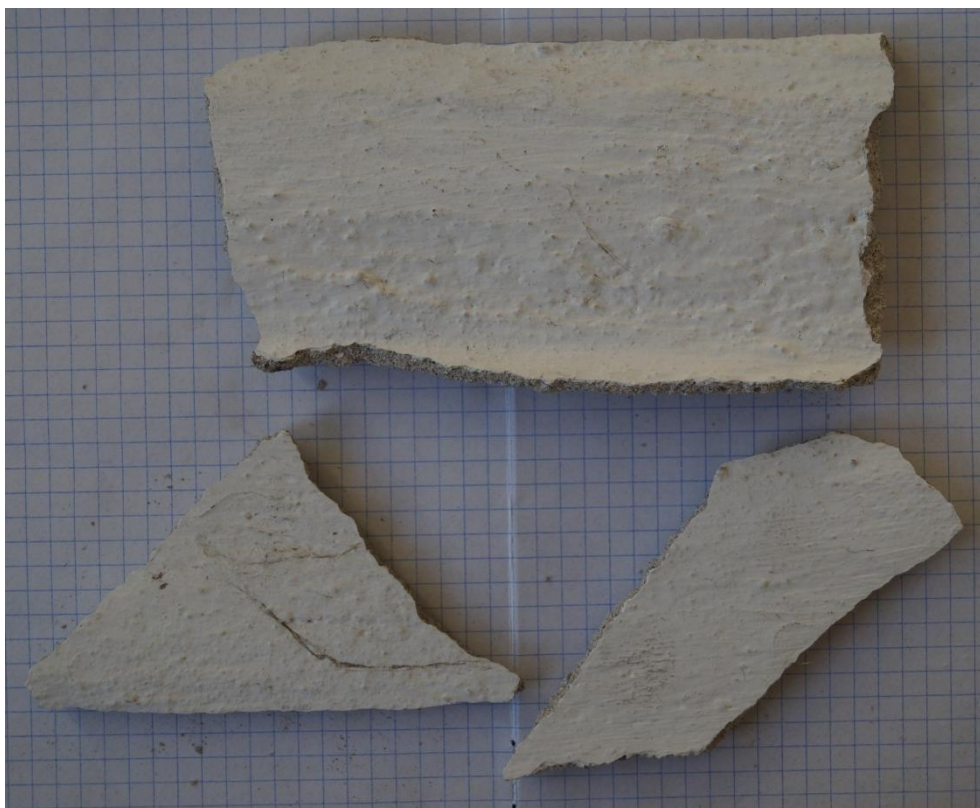

Fot. 84 i 85 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografia pobranej próbki zaprawy sztukatorskiej, z której wykonano profil gzymsu. Na fotografii górnej na wierzchu próbki znajduje się zwarta warstwa wtórnego szarego tynku strukturalnego w postaci tzw. *baranka*. Próbki poddano analizie makroskopowo – organoleptycznej.

Fot. 86 i 87 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografie odspojonych kawałków wtórnej warstwy tynku, obecnej na wierzchu powierzchni profilowanych gzymsów. Jest to współczesny tynk cementowo-wapienny (grubość warstwy: ok. 5mm), który charakteryzuje się wysoką wytrzymałością mechaniczną oraz niską porowatością (jest mocno zbity i zwarty w swojej masie). Warstwa ta jest obecna na wszystkich odcinkach profilowanych gzymsów. Próbkę poddano analizie makroskopowo – organoleptycznej.

Fot. 88 i 89 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografie odspojonych kawałków wtórnej warstwy tynku, obecnej na wszystkich powierzchniach profilowanych gzymsów. Grubość warstwy: ok. 5mm. Próbkę poddano analizie makroskopowo – organoleptycznej.

Wnioski:

Wszystkie warstwy wtórne występujące na oryginalnych powierzchniach profilowanych gzymsów są wynikiem remontów wykonanych w przeszłości.

Oryginalna zaprawa sztukatorska, z której wykonano profile gzymsów w technice ramy ciągnionej, to mieszanka cementu, wapna i piasku kwarcowego (najprawdopodobniej rzeczno). Jest to zaprawa szeroko-porowata (swobodnie przepuszczająca wodę w stanie ciekłym i gazowym) o podwyższonej wytrzymałości mechanicznej (najprawdopodobniej przez zwiększoną proporcję cementu względem wapna i piasku). Poprzez domieszkę wielobarwnego kruszywa kwarcowego oraz staranne wymieszenie w masie, zaprawa jest jednorodna kolorystycznie i ma charakterystyczny – naturalny kolor *szaro-piaskowy*, zbliżony do: **NCS S 1005 – Y50R**.

Nie zidentyfikowano żadnej warstwy kolorystycznej (farby) przylegającej bezpośrednio do pierwotnej powierzchni profilowanych gzymsów. Bezpośrednio przylega zwarcie jedynie warstwa *szarego* strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka*.

Można więc założyć, że profile gzymsów były po prostu wykonane w zaprawie bez zamierzonego wymalowania. Zaprawa, z której wykonano profilowane gzymsy jest zbliżona swoim składem i kolorystyką do oryginalnego tynku występującego na płaskich powierzchniach ścian, narożnych boniowaniach, opaskach okiennych oraz wnęce wejściowej. Niemniej jednak, zaprawa ta wykazuje się wyższą wytrzymałością mechaniczną w stosunku do reszty zapraw, występujących na elewacjach.

g) Wsporniki podtrzymujące płytę balkonową (od strony zachodniej):

Fot. 90 i 91 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Fotografie ukazujące miejsce pobrania próbek z betonowego wspornika (są tylko 2 sztuki) podtrzymującego płytę balkonową.

Układ warstw:

- Warstwa wtórnej współczesnej farby elewacyjnej w kolorze *bordowo-brunatnym* (warstwa łuszczy się na powierzchniach wsporników);
- Warstwa wtórnej współczesnej farby elewacyjnej w kolorze *bieli* (warstwa ta jest częściowo zatarta);
- Warstwa wtórnego współczesnego tynku wapienno-cementowego (grubość warstwy: ok. 5mm). Warstwa ta charakteryzuje się wysoką wytrzymałością mechaniczną oraz niską porowatością (jest mocno zbita i zwarta w swojej masie).
- Warstwa wtórnego strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka* (grubość warstwy ok. 3mm) w kolorze *szarym*. Warstwa ta mocno i zwarcie przylega do podłoża.
- Warstwa szarej oryginalnej sztukatorskiej zaprawy cementowo-wapiennej (z przewagą cementu) z dodatkiem piasku kwarcowego (grubość frakcji od 0,5mm do 4mm). Zaprawa wykazuje bardzo wysoką wytrzymałość mechaniczną. Wiele wskazuje na to, że wsporniki zostały pierwotnie wylane w formach, a następnie zamontowane na budynku.

Fot. 92 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Zestawienie próbek zapraw, z których wykonano 2 wsporniki podtrzymujące płytę balkonową. Próbki poddano analizie makroskopowo – organoleptycznej.

Wnioski:

Wszystkie warstwy wtórne występujące na oryginalnych powierzchniach obydwu wsporników są wynikiem remontów wykonanych w przeszłości.

Oryginalna zaprawa sztukatorska, z której wykonano dwa wsporniki wykazuje bardzo wysoką wytrzymałość mechaniczną (ze względu na swoją funkcję nośno – konstrukcyjną). Wsporniki najprawdopodobniej zostały wstępnie wylane w formach, wysezonowane a następnie zamontowane na budynku.

Nie zidentyfikowano żadnej warstwy kolorystycznej (farby) przylegającej bezpośrednio do pierwotnej powierzchni obydwu wsporników. Bezpośrednio i zwarcie przylega jedynie warstwa *szarego* strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka*.

h) Oryginalne metalowe balustrady:

Fot. 93 i 94 (wyk. mgr W. Tomaszewski): Widok zestarzałych powłok malarskich obecnych na powierzchniach balustrad oraz miejsce wykonania odkrywek warstw kolorystycznych.

Układ warstw:

- warstwa wtórnej farby w kolorze *fioletu przełamane go brązem*. Warstwa uległa zatarzeniu. Jest zszarzała oraz złuszcza się.
- warstwa wtórnej farby w kolorze *zielonym*;
- warstwa wtórnej farby w kolorze *miodowym*.
- powierzchnia stalowa, stanowiąca oryginalny rdzeń balustrady.

Wnioski:

Powierzchnie oryginalnych metalowych balustrad pokrywa kilka warstw wtórnych przemalowań, które w przeszłości zostały wykonane w celach zabezpieczenia oraz estetyzacji tych elementów. Obecnie stare powłoki malarskie łuszczą się i odspajają.

i) Stolarka drzwiowa zewnętrzna:

Obecne drzwi zewnętrzne są wtórne. Są to drzwi sosnowe, których powierzchnię pokrywa i dobarwia warstwa lakiero-bejcy w kolorze *kasztanowym*.

Jako, że żadne z wszystkich trzech zewnętrznych skrzydeł drzwiowych nie stanowi substancji zabytkowej, nie wykonywano badań konserwatorskich z nimi związanych. Dokonano jedynie oceny wizualnej stanu ich zachowania.

W programie prac konserwatorskich (pkt. 11) zostało podane postępowanie dotyczące konserwacji i estetyzacji wtórnych drzwi zewnętrznych.

9. WNIOSKI z BADAŃ KONSERWATORSKICH (zestawienie):

a) Kamienne cokoły:

Kamienne cokoły są wykonane z obrabianych głazów granitowych występujących w zróżnicowanej wielkości i kolorystyce. Szczeliny powstałe na styku ułożenia bloków kamiennych są wypełnione spoinami. Stwierdzono występowanie kilku rodzajów spoin, odróżniających się względem siebie składem zaprawy oraz sposobem kształtowania. Większość obecnych spoin powstała wtórnie, na skutek przeprowadzonych remontów i bieżących napraw. Niemniej jednak zlokalizowano i wyróżniono nieliczne miejsca występowania spoin oryginalnych.

Spoiny oryginalne wykonano z zaprawy cementowo – wapiennej z dodatkiem kruszywa kwarcowego (najprawdopodobniej piasku rzecznoego) o frakcji: od 0,5mm do 3mm. Kruszywo nadaje zaprawie charakterystyczną *piaskową* barwę w odcieniu *ciepłej szarości*. Uwidocznione są również ślady skarbonatyzowanego wapna w postaci rzadko występujących białych skupisk o szerokości rzędu od 1mm do 2mm. Zaprawa charakteryzuje się umiarkowanie–średnią porowatością. Jest podatna na zarysowanie stalowym rylcem. Daje się z łatwością przełamywać.

b) Płaskie powierzchnie ścian:

Oryginalny tynk, który występuje bezpośrednio na murze z czerwonej cegły, to klasyczny tynk wapienno-piaskowy z niewielką przymieszką cementu. Jest to tynk szeroko porowaty (swobodnie przepuszczający wodę w stanie ciekłym i gazowym) o niskiej wytrzymałości mechanicznej (z łatwością daje się zarysowywać stalowym rylcem oraz odkuwać stalowym dłutem kamieniarskim). Poprzez domieszkę wielobarwnego kruszywa kwarcowego (najprawdopodobniej jest to piasek rzeczny) oraz staranne wymieszenie zaprawy tynk jest jednorodnie zabarwiony w masie, na charakterystyczny – naturalny kolor *szaro-piaskowy*, zbliżony do: **NCS S 1005 – Y50R**.

Nie zidentyfikowano żadnej warstwy kolorystycznej (farby) przylegającej bezpośrednio do oryginalnego tynku. Bezpośrednio i zwarcie przylega jedynie warstwa *szarego* strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka*.

Można przypuścić, że budynek był po prostu wytynkowany bez wymalowania. Tym bardziej, że tynk jest jednorodny kolorystycznie w swojej masie i wykonany z dużą starannością.

Wszystkie warstwy wtórne występujące na tynku oryginalnym są wynikiem remontów przeprowadzonych w przeszłości.

c) Boniowania obecne na narożnikach budynku:

Wszystkie powierzchnie narożnych boniowań zostały pokryte identycznymi warstwami wtórnymi. Nałożenie wszystkich wtórnych warstw malarskich oraz tynkarskich na oryginalnie wykończone powierzchnie narożnych boniowań, spowodowało zmianę ich pierwotnych wymiarów oraz formy.

Wszystkie warstwy wtórne występujące na oryginalnej powierzchni narożnych boniowań są wynikiem remontów przeprowadzonych w przeszłości.

Oryginalny tynk, z którego wykonano narożne boniowania, to klasyczny tynk wapienno-piaskowy z niewielką przymieszką cementu. Jest to tynk szeroko porowaty (swobodnie przepuszczający wodę w stanie ciekłym i gazowym) o niskiej wytrzymałości mechanicznej (z łatwością daje się zarysowywać stalowym rylcem oraz odkuwać stalowym dłutem kamieniarskim). Poprzez domieszkę wielobarwnego kruszywa kwarcowego (najprawdopodobniej jest to piasek rzeczny) oraz staranne wymieszenie zaprawy tynk jest jednorodnie zabarwiony w masie, na charakterystyczny – naturalny kolor *szaro-piaskowy*, zbliżony do: **NCS S 1005 – Y50R**.

Nie zidentyfikowano żadnej warstwy kolorystycznej (farby) przylegającej bezpośrednio do pierwotnej powierzchni narożnych boniowań. Bezpośrednio i zwarcie przylega jedynie warstwa *szarego* strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka*.

Można przypuścić, że narożne boniowania były po prostu wykonane w tynku bez zamierzonego wymalowania. Tym bardziej, że tynk jest jednorodny kolorystycznie w swojej masie i wykonany z dużą starannością. Jest on identyczny swoim składem i kolorystyką do oryginalnego tynku występującego na płaskich powierzchniach ścian.

d) Opaski okienne:

Wszystkie powierzchnie opasek okiennych zostały pokryte identycznymi warstwami wtórnymi. Nałożenie wszystkich wtórnych warstw malarskich oraz tynkarskich na oryginalnie wykończone powierzchnie opasek okiennych spowodowało lekką zmianę ich wymiarów i formy.

Wszystkie warstwy wtórne występujące na oryginalnej powierzchni opasek okiennych są wynikiem remontów przeprowadzonych w przeszłości.

Oryginalny tynk, z którego wykonano opaski okienne, to klasyczny tynk wapienno-piaskowy (najprawdopodobniej z niewielką przymieszką cementu). Jest to tynk szeroko porowaty (swobodnie przepuszczający wodę w stanie ciekłym i gazowym) o niskiej wytrzymałości mechanicznej (z łatwością daje się zarysowywać stalowym rylcem oraz odkuwać stalowym dłutem kamieniarskim). Poprzez domieszkę wielobarwnego kruszywa kwarcowego

(najprawdopodobniej jest to piasek rzeczny) oraz staranne wymieszenie zaprawy tynk jest jednorodnie zabarwiony w masie, na charakterystyczny – naturalny kolor *szaro-piaskowy*, zbliżony do: **NCS S 1005 – Y50R**.

Nie zidentyfikowano żadnej warstwy kolorystycznej (farby) przylegającej bezpośrednio do pierwotnej powierzchni opasek okiennych. Bezpośrednio i zwarcie przylega jedynie warstwa *szarego* strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka*.

Można więc przypuścić, że opaski okienne były po prostu wykonane w tynku bez zamierzonego wymalowania. Tym bardziej, że tynk jest jednorodny kolorystycznie w swojej masie i wykonany z dużą starannością. Jest on identyczny swoim składem i kolorystyką do oryginalnego tynku występującego na płaskich powierzchniach ścian oraz narożnych boniowaniach.

e) Wnęka wejściowa (portal):

Wszystkie warstwy wtórne występujące na oryginalnej powierzchni wnęki wejściowej są wynikiem remontów przeprowadzonych w przeszłości.

Oryginalny tynk, z którego wykonano kształt wnęki wejściowej, to klasyczny tynk wapienno-piaskowy z niewielką przymieszką cementu. Jest to tynk szeroko porowaty (swobodnie przepuszczający wodę w stanie ciekłym i gazowym) o niskiej wytrzymałości mechanicznej (z łatwością daje się zarysowywać stalowym rylcem oraz odkuwać stalowym dłutem kamieniarskim). Poprzez domieszkę wielobarwnego kruszywa kwarcowego (najprawdopodobniej jest to piasek rzeczny) oraz staranne wymieszenie zaprawy tynk jest jednorodnie zabarwiony w masie, na charakterystyczny – naturalny kolor *szaro-piaskowy*, zbliżony do: **NCS S 1005 – Y50R**.

Nie zidentyfikowano żadnej warstwy kolorystycznej (farby) przylegającej bezpośrednio do pierwotnej powierzchni wnęki wejściowej. Bezpośrednio i zwarcie przylega jedynie warstwa *szarego* strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka*.

Można więc przypuścić, że wnęka wejściowa była po prostu wykonana w tynku bez zamierzonego wymalowania. Tym bardziej, że tynk jest jednorodny kolorystycznie w swojej masie i wykonany z dużą starannością. Jest on identyczny swoim składem i kolorystyką do oryginalnego tynku występującego na płaskich powierzchniach ścian, narożnych boniowaniach oraz opaskach okiennych.

Wszystkie warstwy wtórne występujące na oryginalnych powierzchniach wnęki wejściowej są wynikiem remontów przeprowadzonych w przeszłości.

f) Profilowane gzymsy:

Oryginalna zaprawa sztukatorska, z której wykonano profile gzymsów w technice ramy ciągnionej, to mieszanka cementu, wapna i piasku kwarcowego (najprawdopodobniej rzecznego). Jest to zaprawa szeroko-porowata (swobodnie przepuszczająca wodę w stanie ciekłym i gazowym) o podwyższonej wytrzymałości mechanicznej (najprawdopodobniej przez zwiększoną proporcję cementu względem wapna i piasku). Poprzez domieszkę wielobarwnego kruszywa kwarcowego oraz staranne wymieszenie w masie, zaprawa jest jednorodna kolorystycznie i ma charakterystyczny – naturalny kolor *szaro-piaskowy*, zbliżony do: **NCS S 1005 – Y50R**.

Nie zidentyfikowano żadnej warstwy kolorystycznej (farby) przylegającej bezpośrednio do pierwotnej powierzchni profilowanych gzymsów. Bezpośrednio i zwarcie przylega jedynie warstwa *szarego* strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka*.

Można więc przypuścić, że profile gzymsów były po prostu wykonane w zaprawie bez zamierzonego wymalowania. Zaprawa, z której wykonano profilowane gzymsy jest zbliżona swoim składem i kolorystyką do oryginalnego tynku występującego na płaskich powierzchniach ścian, narożnych boniowaniach, opaskach okiennych oraz wnęce wejściowej. Niemniej jednak zaprawa ta wykazuje wyższą wytrzymałością mechaniczną w stosunku do reszty występujących na elewacjach zapraw.

g) Wsporniki podtrzymujące płytę balkonową (od strony zachodniej):

Wszystkie warstwy wtórne występujące na oryginalnych powierzchniach obydwu wsporników są wynikiem remontów przeprowadzonych w przeszłości.

Oryginalna zaprawa sztukatorska, z której wykonano dwa wsporniki wykazuje bardzo wysoką wytrzymałość mechaniczną (ze względu na swoją funkcję nośno – konstrukcyjną). Wiele wskazuje na to, że wsporniki zostały pierwotnie wylane w formach, wysezonowane, a następnie zamontowane na budynku.

Nie zidentyfikowano żadnej warstwy kolorystycznej (farby) przylegającej bezpośrednio do pierwotnej powierzchni obydwu wsporników. Bezpośrednio i zwarcie przylega jedynie warstwa *szarego* strukturalnego tynku cementowo-wapiennego w postaci tzw. *baranka*.

h) Oryginalne metalowe balustrady:

Powierzchnie oryginalnych metalowych balustrad pokrywa kilka warstw wtórnych przemalowań, które w przeszłości zostały wykonane w celach zabezpieczenia oraz estetyzacji tych elementów. Obecnie stare powłoki malarskie łuszczą się i odspajają.

i) Stolarka drzwiowa zewnętrzna:

Obecne drzwi zewnętrzne są wtórne. Nie stanowią substancji zabytkowej. Są to drzwi sosnowe, których powierzchnię pokrywa i dobarwia warstwa lakiero-bejcy w kolorze *kasztanowym*.

10. AUTORSKIE ZALECENIA KONSERWATORSKIE:

W oparciu o wnioski z przeprowadzonych badań konserwatorskich (patrz pkt. 9) oraz wiedzę zdobytą na temat obiektu, sformułowano następujące autorskie zalecenia konserwatorskie na potrzeby: remontu elewacji, renowacji stolarki drzwiowej i metalowych balustrad Pałacyku w m. Rzeczyca Mała, a mianowicie:

Ogólnym zaleceniem konserwatorskim jest to, aby podczas planowanych prac remontowo – konserwatorskich nad budynkiem, dążyć do maksymalnego zachowania oryginalnej substancji zabytkowej. Wykonywanie wszelkich zabiegów ma mieć na celu polepszenie jego stanu technicznego oraz estetycznego.

Wszelkie prace przy elewacjach powinny być prowadzone pod kierunkiem uprawnionego konserwatora zabytków, po uzyskaniu pozwolenia WUOZ – Delegatura w Koszalinie.

W ramach prac remontowych przy elewacjach budynku, zaleca się:

- Usunięcie opaski w postaci betonowej wylewki wokół budynku. Jej obecność przyczynia się do kondensowania wody w ziemi tuż pod nią, przez co naraża ściany fundamentowe i piwniczne na permanentne zawilgocenie i uruchamia szereg szkodliwych procesów (czytaj: rozdział 5, str. 34)

- Zachowanie oryginalnego kamiennego cokołu z przywróceniem historycznej spoiny. Związane to będzie z usunięciem wszystkich wtórnych spoin i wykonanie spoin zgodnych z oryginalną formą. Instruktarzu dotyczącego właściwego kształtowania spoiny oraz doboru odpowiedniego materiału dokonać ma kierownik robót konserwatorskich w trakcie wykonywania prac. W oparciu o wskazanie materiałowe zawarte w programie prac konserwatorskich oraz ocenę *in situ* należy ostatecznie wskazać kolor i uziarnienie zaprawy.

Analizując fotografie obiektu z 1968 r.(s.27) oraz z 1969 r.(s.30), można wnioskować, że schody *lustrzane*, które obecnie pokrywają kafle ceramiczne (gres), mogły być pierwotnie obłożone płytami kamiennymi lub *lastrico*. Dlatego też (na miarę możliwości) zaleca się wykonanie oblicowania stopni schodów płytami granitowymi (obrobionych kamieniarsko w tzw. *groszkowanie*). Kolorystykę licującego kamienia można dobrać w odniesieniu do odcienia jednego wybranego bloku granitowego tworzącego cokół lub granitowych kul flankujących schody *lustrzane*. Decyzję o doborze koloru kamienia (jeżeli w ogóle dojdzie do realizacji zamierzenia wymiany okładziny schodów) należy podjąć komisyjnie w obecności

przedstawiciela Inwestora, przedstawiciela WUOZ–Delegatura Koszalin oraz kierownika prac konserwatorskich.

Badania konserwatorskie wykazały, że całość elewacji łącznie z dekoracyjnymi detalami architektonicznymi obecnie pokryta jest wtórnymi warstwami malarskimi oraz tynkarskimi.

W związku z tym zaleca się:

- Usunięcie wszelkich nawarstwień wtórnych z detali architektonicznych.
- Całkowite zachowanie dekoracyjnych detali architektonicznych na wszystkich elewacjach, tj.: narożnych boniowań, opasek okiennych, opaski wnęki drzwiowej, profilowanych gzymsów oraz betonowych wsporników pod balkonem.
- Po usunięciu warstw wtórnych detale architektoniczne należy poddać właściwym pracom konserwatorskim i restauratorskim – zgodnie z programem prac konserwatorskich. Braki w detalach należy odtworzyć według oryginalnych technik i technologii sztukatorskich, takich jak np. *technika ramy ciągnionej*.

Zabrania się stosowania styropianowych zamienników detali architektonicznych.

- W przypadku płaskich powierzchni ścian elewacji, również zaleca się usunięcie z ich powierzchni wszelkich nawarstwień wtórnych. Obecność szczelnej warstwy tynkarskiej przyczynia się do uruchomienia procesów destrukcyjnych. Szczelna warstwa tynkarska zamyka wilgoć wewnątrz murów. W związku z wahaniami temperaturowymi w cyklach dobowych uruchamiane zostają procesy fizyczne związane ze zmianą stanu skupienia wody w strukturze muru. Prowadzi to do rozwarstwiania i osłabiania warstw tynkarskich od wewnątrz. W wielu miejscach zlokalizowano pustki, odparzenia, pęknięcia oraz wypłukania warstw tynkarskich. Usunięcie wtórnych nawarstwień oraz zwiędzłych tynków jest również na tyle dobre dla ścian budynku, ponieważ wraz z nimi usuwane są wszelkie nagromadzone przez lata zanieczyszczenia. Tynki szeroko-porowate stanowią rozszerzone środowisko, do którego przenikają w roztworach wodnych wszelkie rozpuszczalne substancje – w tym szkodliwe, jak np. sole budowlane. Mimo wszystko należy na miarę możliwości zachować jak najwięcej oryginalnych powierzchni tynkarskich – tak, aby postępować zgodnie z etyką konserwatorską. Wszelkie braki w tynkach należy zrekonstruować zgodnie z technologią oryginalną.

- Rekonstruując tynki należy wykonać klasyczne tynki cementowo-wapienne z dodatkiem czystego piasku kwarcowego o odpowiedniej frakcji.

- W sytuacji konieczności całkowitego skucia tynków – co może się okazać dopiero w trakcie wykonywania prac – trzeba będzie wykonać pełną rekonstrukcję tynkarską. Wówczas zaleca się wykonać na całości powierzchni tynk barwiony w masie w kolorze *szaro-piaskowym*, zbliżonym do: **NCS S 1005 – Y50R**. Jeśli jednak rekonstrukcji tynkarskiej poddane zostaną

jedynie fragmenty powierzchni, wówczas najprawdopodobniej będzie konieczne scalenie kolorystyczne poprzez wymalowanie ścian (również w kolorze *szaro-piaskowym*, zbliżonym do: **NCS S 1005 – Y50R**).

- Zabrania się stosowania współczesnych technologii tynkarskich bazujących na chemii polimerów jak również wtapiania siatek z tworzyw sztucznych w strukturę rekonstruowanego tynku.

Należy wykonać tynk cementowo-wapienny w klasycznej technologii zgodnej z oryginalną.

Analizując wyniki badań konserwatorskich przypuszcza się, że budynek mógł mieć monochromatyczny sposób wykończenia elewacji. Mógł być nawet jednolity kolorystycznie, a nawet zupełnie pozostawiony w niepomalowanym tynku.

Czarno-białe fotografie z lat: 1968 (s.27) i 1969 (s.28) obrazują małe zróżnicowanie kontrastowe poszczególnych elementów elewacji (przedstawiony stan może być wtórny).

Kolorowa fotografia z 1971 r.(s.29) obrazuje, że budynek mógł być monochromatyczny (ukazana jest tylko elewacja południowa).

Czarno-biała fotografia z 1981 r.(s.30) obrazuje większe zróżnicowanie kontrastowe poszczególnych elementów elewacji (uwzględniając chronologię przedstawiony stan jest już wtórny).

Kolorowa fotografia z 1989 r. ukazuje budynek całkowicie pomalowany na białą (przedstawiony stan jest na pewno wtórny).

Niezależnie od wyników badań konserwatorskich należy kierować się zasadą, aby detale architektoniczne wychodzące przed tło elewacji były tonalnie jaśniejsze. Ponadto kolorystyka powinna być stonowana, pozostająca w gamie i współgrająca wzajemnie wśród składowych elementów elewacji.

W związku z brakiem jednoznacznych dowodów na pierwotną kolorystykę budynku, dopuszcza się alternatywnie 3 warianty pomalowania elewacji, a mianowicie:

- **wariant pierwszy (monochromatyczny):** całkowite pomalowanie wszystkich powierzchni na kolor *szaro-piaskowy*, zbliżony do: **NCS S 1005 – Y50R**, czyli kolor zbliżony do oryginalnego tynku (wg. wyników badań konserwatorskich);

- **wariant drugi (kontrastowy):** płaskie powierzchnie ścian pomalować na kolor *szaro-piaskowy*, zbliżony do: **NCS S 1005 – Y50R**. Natomiast detale architektoniczne takie jak: narożne boniowania, opaski okienne, wnęki okienne, opaskę wnęki wejściowej, profilowane gzymsy oraz wsporniki płyty balkonowej na kolor *bieli wapiennej*, zbliżony do: **NCS S 0500-N**.

- **wariant trzeci (umiarkowanie – kontrastowy):** płaskie powierzchnie ścian pomalować na kolor *szaro-piaskowy*, zbliżony do: **NCS S 1005 – Y50R**. Natomiast detale architektoniczne takie jak: narożne boniowania, opaski okienne, wnęki okienne, opaskę wnęki wejściowej, profilowane gzymsy oraz wsporniki płyty balkonowej na kolor tonalnie jaśniejszy: **NCS S 0505-Y50R**.

Przed podjęciem ostatecznej decyzji o wyborze wariantu kolorystycznego, należy wykonać próbne wymalowania *in situ* na niewielkich powierzchniach elewacji. Następnie podjąć decyzję i wszystkie elewacje odpowiednio pomalować w całości.

Do wykonania powłok malarskich zaleca się zastosowanie profesjonalnych farb wapiennych z atestowanym przeznaczeniem na obiekty zabytkowe.

Zabrania się stosowania farb elewacyjnych bazujących na chemii polimerów.

W związku z zamierzeniem wymiany wtórnego i obcego historycznie pokrycia dachowego z blacho-dachówki na pokrycie analogiczne do historycznego, tj. na dachówkę ceramiczną *karpiówkę*, wraz z wykonaniem ocieplenia połaci, nie należy tworzyć nadbitek zewnętrznych i zmieniać kształtu połaci dachowych (Patrz: zalecenia WUOZ – Delegatura Koszalin, wydane pismem znak: ZN.K.5183.157.2019.KB z dnia 13 września 2019 r.)

Równocześnie zupełnie wyklucza się wykonanie ocieplenia zewnętrznego ścian ze styropianu (w jakiegokolwiek grubości warstwy) lub innego materiału służącego do tego celu.

Zaleca się zachowanie oryginalnych metalowych balustrad oraz poddanie ich konserwacji. Balustrady wtórne również należy poddać analogicznej konserwacji.

Pomimo tego, że troje drzwi zewnętrznych nie stanowi substancji zabytkowej, zaleca się aby poddać je renowacji oraz niezbędnym naprawom. Poprawi to ich stan techniczny jak również podniesie walory estetyczne.

Wszelkie ważne decyzje oraz problemy, które wynikną w trakcie trwania prac należy rozstrzygać komisyjnie w obecności przedstawicieli: Inwestora, WUOZ Delegatura w Koszalinie oraz kierownika prac konserwatorskich – spisując protokół z ustaleniami.

11. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH:

- Elewacje budynku:

- a) Wykonanie dokładnej dokumentacji fotograficznej przed rozpoczęciem prac remontowych.
- b) Usunięcie wszystkich wtórnych spoin występujących na kamiennych cokołach i wykonanie spoin zgodnych z oryginalną formą. Instruktarzu dotyczącego właściwego kształtowania spoiny oraz doboru odpowiedniego materiału dokonać ma kierownik robót konserwatorskich w trakcie wykonywania prac. Zaleca się użyć zaprawy wapienno-trasowej przeznaczonej do spoinowania zabytkowych murów kamiennych, np. **Optosan Trassnaturstein Fuge NHL** (Optolith), **Fugenmortel TK** (Remmers) lub mieszanki własnej na bazie wapna trasowego (prod. np.: **Baumit**, **Optolith**, **Tubag**) z dodatkiem piasku kwarcowego o odpowiedniej frakcji. W oparciu o ocenę *in situ* należy ostatecznie wskazać kolor i uziarnienie zaprawy.
- c) PRACE WSTĘPNE – jeszcze przed skuwaniem wtórnych warstw i tynków:
 - Dokładne wyrysowanie kształtów i zwymiarowanie boniowań, opasek okiennych oraz opasek drzwiowych na potrzeby dalszych prac rekonstrukcyjnych.
 - Wykonanie szablonów profili gzymsów, na potrzeby ich ewentualnej rekonstrukcji w technice *ramy ciągnionej*.
 - Ostrożne i dokładne odcięcie linii profilowanych gzymsów na granicy z tynkami płaskich powierzchni ścian – po to, aby profile nie uległy uszkodzeniu podczas skuwania tynków obecnych na płaskich powierzchniach ścian.
 - W przypadku stwierdzenia pustek lub rozstępów pod profilowanymi gzymsami, należy je zapuścić rzadką wodną emulsją np.: **Injektionsleim 2K** (Remmers), **Aqafin P1** (Schomburg), **Malta 6001** (Bresciani), wtłaczając ją przez otwory pilotażowe. Można zastosować inną podobną emulsję lub dyspersję będącą w ofercie atestowanych materiałów konserwatorskich.
- d) Bardzo ostrożne usunięcie wtórnych warstw tynkarskich z powierzchni profilowanych gzymsów. Profilowane gzymsy należy bezwzględnie zachować.

- e) Ostrożne skucie wszystkich wtórnych warstw występujących na płaskich powierzchniach tynkowanych ścian, narożnych boniowaniach, opaskach okiennych oraz drzwiowych i betonowych wspornikach podtrzymujących płytę balkonową. Po usunięciu wtórnych warstw należy dokonać oceny stanu zachowania tynku oryginalnego.
- f) Skucie tynków oryginalnych w miejscach odparzonych, odspojonych i wypłukanych. Po usunięciu tynków należy dokonać oceny stanu zachowania muru ceglanego.
- g) Skucie wtórnych uzupełnień cementowych w postaci łat, szlicht i szpachlowań.
- h) Oczyszczenie odsłoniętego muru ceglanego szczotkami z resztek tynku oraz usunięcie osłabionych spoin na głębokość min. 2cm, po czym zmycie wodą pod niskim ciśnieniem. Uzupełnienie brakujących odcinków spoin murarską zaprawą wapienno-trasową (z oferty producentów materiałów konserwatorskich takich, jak np.: Baunit, Optolith, Remmers, Tubag, itp.).
- i) Wzmocnienie odsłoniętej cegły, jeżeli uwidocznił się materiał ceglany jest osłabiony tak, że osypuje się, łuszczy, odspaja itp. W przypadku cegieł bardzo silnie osłabionych zalecana jest ich wymiana. W przypadku stwierdzenia dezintegracji struktury cegły należy ją poddać zabiegom wzmacniania z użyciem preparatu **KSE 100 i KSE 300** (Remmers), **Atlas Złoty Wiek V01** (Atlas), **Coverax Steifestiger OH** (Coverax) lub inny o podobnym zastosowaniu z oferty rynkowej producentów materiałów konserwatorskich. Preparaty te należy wprowadzić w miejsca, w których struktura materiałów jest osłabiona i ma tendencję do osypywania się lub łuszczenia. Optymalnymi warunkami dla prawidłowego przebiegu reakcji jest wilgotność względna powietrza w granicach 80 – 90%. W celu utrzymania takich parametrów, preparaty należy wprowadzać w materiał osuszony a następnie przetrzymać go w atmosferze ochronnej – osłonięcie przed bezpośrednim działaniem wody opadowej na czas kilku dni.

Analogiczne wzmacnianie dotyczy również detali architektonicznych, ale dopiero po ich dokładnym oczyszczeniu – aby nie wzmacniać zalegających warstw wtórnych, patyny itp.

- j) W miejscach, gdzie zidentyfikowane zostaną znaczne osłabienia w strukturze muru zaleca się wykonanie przemurowań. W partiach gdzie cegły będą częściowo obłuzowane lub znacznie zdeintegrowane należy dokonać ich miejscowych przemurowań przy użyciu cegieł zbliżonych pod względem właściwości fizycznych. Wykonując przemurowania należy powtórzyć pierwotny wątek. Jako spoiwo proponuje się użyć zaprawy murarskiej z dodatkiem trasu, np.: **TWM TrassWerksteinmortel** lub **TKM TrassKalkMortel** (Tubag), **Trassmortel** (Optolith), **TZM Levell** (Remmers) lub innej z oferty producentów atestowanych materiałów konserwatorskich.
- k) W przypadku odkrycia pod warstwami skutego tynku rys w strukturze muru ceglanego, proponuje się zastosowanie metody klamrowania. Polega ona na obsadzaniu w strukturze muru prętów lub płaskowników ze stali nierdzewnej. Alternatywnie można zastosować któryś z systemów, np.: **Helifix**, **Halibond** lub **Hilti**, itp.
- l) Pustki w wewnętrznych warstwach muru zaleca się wypełnić specjalnymi masami iniekcyjnymi, znajdującymi się w ofertach dostępnych na rynku producentów materiałów budowlano-konserwatorskich. Proponowane do zastosowania preparaty (należy wybrać kierując się wielkością szczeliny i pożądaną wytrzymałością), to np.: **Optosan Trass Fuge** (Optolith), **Optosan TrassInject** (Optolith), **Injektionsleim ICS 2K** (Remmers), **Bohrlochsuspension BSP 3** (Remmers) lub inna z oferty producentów atestowanych materiałów konserwatorskich.
- m) W przypadku zaobserwowania na powierzchni elewacji obecności mikroorganizmów w postaci glonów mchów i porostów, należy powierzchnie te poddać dezynfekcji środkiem biologicznie czynnym o przedłużonym działaniu (np. **Impragnierung BFA**, 10% **Sterinol** – Polfa, **Fungith** Optolith, **AlgicidKEIM** itp.). Silnie przylegające owocniki należy usunąć. Preparat nakładać wielokrotnie, aż do obumarcia. Następnie usunąć pozostałości. Należy postępować zgodnie z zaleceniami zawartymi w karcie technicznej danego produktu.
- n) W przypadku tynku występującego na elewacjach budynku, postępowanie będzie zależało od jego stanu zachowania po usunięciu z niego warstw wtórnych, a mianowicie:
- wszystkie miejsca gdzie tynk oryginalny będzie mocny i zwarty należy pozostawić;
 - wszystkie miejsca, w których tynk uległ tylko częściowej dezintegracji, ale jego ogólny stan będzie dobry, należy uzupełnić. Do tego rodzaju uzupełnień można zastosować np.: **Optosan HaftPutz** (Optolith), **Sanierputz-altweiss** (Remmers), lub inny dostępny na rynku materiałów konserwatorskich, lub mieszanką własną.

- wszystkie miejsca na elewacjach budynku, gdzie tynk uległ mocnemu osłabieniu, został wyplukany, lub uległ odparzeniu, będzie należało skuć, a prace tynkarskie wykonać od podstaw. W pierwszej kolejności należy nanieść obrzutkę wstępną (szpryc), a następnie nanieść tynk wapienny w 1 lub 2 warstwach (w zależności od potrzeb). Proponowany materiał, to np.: do obrzutki **HistoricUnterputz** (Remmers), natomiast dla tynku wierzchniego **HistoricOberputz** (Remmers). Inną propozycją zestawienia materiałów może być lekki wapienno – trasowy tynk podkładowy **Optosan TrassPutz** (Optolith) w połączeniu z nawierzchniowym tynkiem **Optosan TrassFeinputz** (Optolith). Można również wybrać inny gotowy do użycia materiał znajdujący się w ofertach producentów atestowanych materiałów konserwatorskich, takich jak np.: Baunit, Atlas Złoty Wiek, itp. Można również wykonać zaprawy własne, których skład i proporcje ustali kierownik prac konserwatorskich.

- o) W przypadku konieczności całkowitego skucia tynków ze wszystkich płaskich powierzchni ścian, należy tynki od podstaw zrekonstruować, wykonując tynk barwiony w masie o kolorze *szaro-piaskowym* zbliżonym do: **NCS S 1005 – Y50R**.

Nowo wykonane powierzchnie tynkarskie należy pozostawić do pełnego wysezonowania. Dopiero właściwie wysezonowane tynki można poddać pracom malarskim – jeśli zajdzie potrzeba scalenia kolorystycznego wszystkich powierzchni tynkowanych.

- p) Uzupełnienie ubytków w partiach detalu architektonicznego należy wykonać z użyciem materiałów zbliżonych swoimi właściwościami do substancji oryginalnej. Elementy brakujące detalu należy odtworzyć na podstawie detali zachowanych, metodą „z ręki” lub wykonując odlewy z formy zdjętej z oryginału. Uzupełnianie i naprawa profili ciągniętych można wykonać z użyciem np.: **Stuccogroßzug FG 88** oraz szlichty **Stuccofeinzug FF 89** (Baunit) lub **Stucco GZ** oraz szlichty **Stucco FZ** (Remmers) lub **Optosan StuckoGroß** oraz szlichty **StuckoFein** (Optolith), itp. Można również wykonać zaprawy własne, których skład i proporcje ustali kierownik robót konserwatorskich.

Zabrania się stosowania styropianowych zamienników detali architektonicznych.

Wszystkie powierzchnie uzupełniane zaprawami należy pozostawić do pełnego wysezonowania zanim zostaną rozpoczęte prace malarskie.

- q) W celu pomalowania powierzchni tynkowanych oraz detali architektonicznych należy zastosować farbę o wysokiej przepuszczalności pary wodnej, w kolorystyce zgodnej z wynikami badań konserwatorskich oraz treścią autorskich zaleceń konserwatorskich (patrz str. 111 i 112). Zaleca się zastosowanie farb wapiennych przeznaczonych do obiektów zabytkowych z ofert firm produkujących materiały konserwatorskie, takich jak np.: **KEIM, Optolith, Remmers, itp.**

Przed zamówieniem całościowej ilości farb należy dokonać próbnego wymalowania *in situ* na niewielkiej powierzchni (np. 0,5 m. kw.) – do zatwierdzenia przez nadzór konserwatorski. Dopuszcza się komisijną korektę kolorystyczną z zastosowaniem wzornika „NATURAL COLOR SYSTEM” – tzw.: ‘NCS’.

Dodatkowe zalecenia:

Zabrania się stosowania dodatkowych warstw wykończeniowych na detalach architektonicznych (tynków strukturalnych itp.), ze względu na możliwość zatarcia formy artystycznej. Detale architektoniczne mogą jedynie być poddane pracom konserwatorskim oraz rekonstrukcyjnym. Prace te należy zlecić wyspecjalizowanemu sztukatorowi.

Zabrania się stosowania mocnych zapraw cementowych.

Zabrania się stosowania jakichkolwiek innych materiałów budowlanych mogących wprowadzić w strukturę elewacji sole rozpuszczalne w wodzie.

Zdecydowanie odradza się stosowania współczesnych materiałów budowlanych modyfikowanych polimerami, gdyż może to wywołać pojawienie się wilgoci w budynku.

Należy stosować materiały zbliżone technologicznie do oryginalnych.

Inwestor lub wykonawca powinien zatrudnić na stanowisko kierownika robót konserwatorskich dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki o specjalizacji: *konserwacja i restauracja rzeźby kamiennej i elementów architektonicznych*.

Wszelkie istotne decyzje należy podejmować komisyjnie w obecności: przedstawiciela Inwestora, wykonawcy robót, kierownika prac konserwatorskich oraz przedstawiciela WUOZ – Delegatura w Koszalinie. Po każdej takiej komisji należy spisać protokół.

Wszystkie wykonane prace należy udokumentować opisowo i fotograficznie.

- Oryginalne metalowe balustrady:

a) Należy wykonać dokumentację fotograficzną stanu zachowania metalowych balustrad przed rozpoczęciem prac konserwatorskich.

b) Stalowe balustrady należy dokładnie oczyścić z wtórnych przemalowań oraz produktów korozji. Jeśli nie przewiduje się demontażu metalowych balustrad, to usuwanie wtórnych warstw należy wykonać *in situ* stosując połączenie metod chemicznych i mechanicznych. W tym celu zaleca się użycie specjalistycznych preparatów służących do rozmiękania powłok malarskich – w postaci żelów na bazie rozpuszczalników organicznych i parafiny. Zaleca się preparaty takie jak: **REMOSOL**, **Scansol**, **3V3** lub inne podobne produkty, dostępne powszechnie na rynku chemii budowlanej. Podczas doczyszczania ręcznego należy używać wyłącznie szczotek stalowych i wełny stalowej, ponieważ kontakt z innym metalem może skutkować powstaniem ogniwa galwanicznego, sprzyjającemu rozwojowi korozji żelaza obecnego w stali.

Jeśli przewiduje się demontaż metalowych balustrad podczas prac remontowych, to zaleca się wykonanie piaskowania z przygotowaniem powierzchni stalowej do stopnia **Sa 2**.

c) Elementy wypaczone należy naprawić. Elementy brakujące należy dorobić i dospawać w odpowiedniej metodzie spawalniczej.

d) Powierzchnie metalowych balustrad należy poddać malowaniu ochronnemu. Wybór środków jest bardzo szeroki w dzisiejszej ofercie rynkowej farb i lakierów do wykonywania zabezpieczeń antykorozyjnych. Zaleca się zastosować produkt o przeznaczeniu profesjonalnym. Poszukując odpowiedniego materiału można skorzystać z ofert takich firm jak np.: Oliva, Tikkurila, Sika, Sigma Coatings, itd. Wysoce odpornymi materiałami ochronnymi wobec stali są antykorozyjne farby okrętowe.

e) Alternatywnie zaleca się wymalowanie metalowych balustrad w kolorze: *czarnym, grafitowym* lub w kolorze tzw.: *stali młotkowanej*.

Zalecany stopień odbicia światła: *półmat*.

W przypadku wykonywania powłoki malarskiej *in situ*, należy powierzchnie metalowych balustrad pomalować pędzlem – wykonując odpowiednie maskownice, aby nie pobrudzić otoczenia.

W przypadku demontażu metalowych balustrad, można je pomalować w technice natrysku w odseparowanym pomieszczeniu warsztatowym.

f) Ostateczny wybór materiału, metody malowania, koloru oraz stopnia połysku należy ustalić w porozumieniu z kierownikiem prac konserwatorskich przed rozpoczęciem prac.

g) Wtórne balustrady stalowe, obecne przy schodach na werandę oraz obecne na tarasie, należy poddać identycznym pracom konserwatorskim jak balustrady oryginalne.

- Drewniane drzwi zewnętrzne:

- a) Należy wykonać dokumentację fotograficzną stanu przed rozpoczęciem prac.
- b) Oczyszczenie elementów stolarki z zabrudzeń oraz wyszlifowanie/wycyklinowanie warstw lakiero-bejcy. Można się wspomagać środkami chemicznymi, takimi jak np.: **Remosol**, **Scansol**, **3V3**, itp.
- c) W razie potrzeby dezynfekcja elementów drewnianych 2% roztworem **Biotin R**, **Preventol RL**, **preparat grzybobójczy VIDARON** lub innym z ofert rynkowej. Szczególnie, gdy zaobserwowano korozję biologiczną drewna. W przypadku braku takiej korozji proces dezynfekcji można zastosować profilaktycznie.
- d) W miejscach ataku drewnojadów: dezynfekcja preparatem **Xirejn**, **Per-xil**, **Hylotox Q** lub inny z ofert rynkowej. Stosowanie preparatu metodami pędzlowania, przez spryskiwanie, iniekcję (wstrzykiwanie za pomocą strzykawki i igły do otworów wylotowych).
- e) W przypadku stwierdzenia znacznego osłabienia struktury drewnianego elementu – impregnacja wzmacniająca drewna roztworami żywic sztucznych w toluenie, jak np.: **Paraloid B-72**, **Osolan KL** lub **Movilith 40** (impregnacja przez iniekcję, pędzlowanie, podciąganie kapilarne wzdłuż włókien drewna).
- f) Wykonanie napraw stolarskich: flekowanie drewna, dorabianie brakujących profili, sklejenie poluzowanych połączeń, wzmocnienie poszczególnych elementów. Należy naprawić obłuzowane i wyłamane zawiasy. Zaleca się wymianę klamek, na klamki stylowe odlewane w mosiądzu na zamówienie w specjalistycznej odlewni.
- g) Uzupełnienie mniejszych brakujących fragmentów drewna lub pęknięć w strukturze drewna np. masą epoksydową **Araldite SV/HV 36** (Araldite) lub masą przygotowaną z pyłu drzewnego i żywicy epoksydowej **Epidian 5** (Ciech Sarzyna) lub **PU – Holzersatzmasse SET** (Remmers). Uzupełnienie drobnych ubytków masą szpachlową do drewna **Colowood Wood Putty** (Tikkurila), **Holzkit** (Graupner), Vidaron – szpachla do drewna.
- h) Końcowe wykończenie kolorystyczno – zabezpieczające. Po uzgodnieniu komisyjnym z Inwestorem oraz z przedstawicielami WUOZ – Delegatura w Koszalinie. W zależności od walorów estetycznych odkrytego drewna, należy podjąć decyzję czy drzwi pomalować kryjąco, pół-kryjąco czy pokryć transparentną warstwą lakierową.
- i) Zaleca się stosować wyłącznie farby i materiały przeznaczone do profesjonalnego użytku. W przypadku malowania kryjącego proponuje się zastosowanie farb w półmacie np.: **EVERAL Semi matt [30]** (Tikkurila), **Nordica ECO** (Teknos), **Flugger 04** (wg. kolorystyki dobranej z NCS INDEX). W przypadku wykończenia pół-kryjącego i scalającego kolorystycznie zaleca się bejcę olejową **ZAR** (prod. USA), **Wood finish** (MINWAX), **Trebit Oljbeis** (Jotun) lub inną dostępną w ofercie rynkowej materiałów do drewna. W przypadku wykończenia transparentnego *półmatowy* lakier np. prod. **TEKNOS**, **Super Aura** (Harzlack), **Lakier jachtowy** (Drewnochron), lub inny dostępny w ofercie rynkowej lakierów do drewna.

12. ANEKS: